bibban

FINLANDS SVENSKA BIBLIOTEKSFÖRENINGS MEDLEMSTIDNING NR 3/2015

Pappersbokens liv
Biblioteken som förändringskraft
Revidering av bibliotekslagen

◀ Pärmbild: **Vilgot Strömsholm.**

Innehåll

4. Notiser
7. Årets biblioteksbok
8. Pappersbokens liv
12. Verksamhetsplan
15. Måste det bli en bok? Om skrivande
19. Spännande tider och fina kolleger
22. Biblioteken som förändringskraft
24. Revidering av biblioteks-lagen i praktiken – en lägesrapport
26. Vårmötet i Sello 22.5
28. Nickby anstaltsbibliotek – ett minne för livet

Föreningen i rörelse

Ända sedan barnsben har jag burit Karin Boyes underbara dikt *I rörelse* med mig i tankarna. Jag har under åren ofta kommit att tänka på dikten i olika föreningssammanhang jag haft glädjen att få vara en del av.

”Den mätta dagen, den är aldrig störst. Den bästa dagen är en dag av törst.”

Det är genom utmaningar som vi stärks, både som individer och som organisationer. Då yttre omständigheter tvingar oss att tänka om, utvärdera och förändra våra verksamhetsmodeller kan vi utvecklas. Ibland kan det kännas som om tiden inte räcker till för alla projekt som ska utföras i föreningen vid sidan om det dagliga förvärvsarbetet. Jag tror ändå att det är de stunder där vi tillsammans genom samarbete ror projekt i hamn som är de mest givande. Att få utveckla saker med likasinnade är minst lika viktigt som de resultat som man når i föreningsverksamheten.

”Nog finns det mål och mening i vår färd – men det är vägen, som är mödan värd.”

Enligt FSBF:s stadgar är föreningens syfte att ”befordra gemenskap och sammanhållning bland biblioteksintresserade”. Samtidigt står det klart att föreningen uttryckligen har ett ansvar att bevaka och befrämja i synnerhet svenska biblioteksfrågor. Även om det finns klart uttalade mål för föreningens verksamhet har vi också så väl möjligheten som skyldigheten att följa med vad som händer och anpassa verksamheten till detta. Det är inte bara slutresultat av våra aktiviteter som räknas, utan processen dit är minst lika viktig – att få träffas från olika bibliotek och delar av landet, utbyta idéer, erfarenheter och åsikter. Det är ofta i spontana samtal som de bästa och mest innovativa idéerna föds.

”Det bästa målet är en natt-lång rast, där elden tänds och brödet bryts i hast. På ställen där man sover blott en gång blir sömnen trygg och drömmen full av sång.”

Som en del av mitt ordförandeskap har jag haft möjlighet att representera föreningen i olika internationella sammanhang. Tack vare det har jag fått stifta bekantskap med olika typer av bibliotek i olika länder. Det är en häftig känsla att inse att trots att vi kommer från olika bakgrund och verkar i olika miljöer med olika förutsättningar är vi ändå alla bibliotekskollegor med samma målsättningar oavsett var i världen vi befinner oss – vi vill stärka våra lokala samhällen och närmiljöer genom att ge alla möjlighet att utveckla sig genom tillgång till information.

Christian Nelson
Ordförande för FSBF.

”Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. Oändligt är vårt stora äventyr.”

Med de orden vill tacka alla som jag haft förmånen att samarbeta under mina fyra år som ordförande för FSBF. Det har varit intensiva, men också mycket givande och lärorika år. Nu är det dags att röra sig vidare mot nya utmaningar. Ett särskilt tack riktas till Bibbans chefredaktörer för idogt arbete, idérikedom och tålamod i stor myckenhet. Jag önskar föreningens nya ordförande Karolina Zilliacus och den nya styrelsen lycka till i arbetet!

Bibban
är Finlands svenska biblioteksförenings medlemstidning, som utkommer tre gånger om året. Bibban publiceras även på www.fsbf.fi. Kontaktuppgifter för redaktionen och styrelsemedlemmarna finns i rutan nedan.

Chefredaktör
Lisa Strömsholm (bibban@fsbf.fi)
Redaktörer
Monica Borg-Sunabacka
Jolanda Tirkkonen
Martin Ginström
Ansvarig utgivare
Christian Nelson (ordf.)
ISSN
1459-5044
Layout
Mattias Wikström/Tigerbyte
Tryckeri
Forsberg, Jakobstad
Annonser
Vill Du annonsera i Bibban? Hör i så fall av dig till bibban@fsbf.fi.
Annonspriser: Helsida (bakpärm) 350 €, helsida (inlaga) 300 €, halvsida 200 €, fjärdedelssida 150 €
Material
Material som skall publiceras i tidningen levereras enklast per e-post till bibban@fsbf.fi. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera text och bilder före publikation och ansvarar ej för returnering av inskickat material.

Medlemsavgift
Ordinarie medlem 25 €
Studerande, arbetslösa, pensionärer, moderskaps- och vårdlediga 10 €
IBAN: FI1280001270200513
BIC: DABAFIHH
Referensnummer: 30 050 15
Betalarens namn bör vara samma som medlemmens.

Adressändringar
Meddelas per e-post till Helena Andersson, medlem@fsbf.fi

Webbplats
www.fsbf.fi

FSBF 2015

Styrelsen
Christian Nelson
Ordf., informationsspecialist, Tritonia
christian.nelson@fsbf.fi
Tel. 044 761 2674
Byskata-Ahlskog, Mikaela (ÖS)
mbyskata@gmail.com
Borg-Sunabacka, Monica (ÖS)
Avdelningschef,
Stadsbiblioteket i Jakobstad
monica.borg-sunabacka@jakobstad.fi
Maria Kronqvist-Berg
Vik. bibliotekschef
Malax kommunbibliotek
maria.kronqvist-berg@malax.fi
Johansson-Anturaniemi, Isabel (ÖS)
Kassör (utom styrelsen)
bibliotekssekreterare,Tritonia
isabel.johansson@tritonia.fi
Höglund, Eva (SFS)
Sekreterare
Bibliotekarie,
Åbo Akademis bibliotek
eva.hoglund@abo.fi
Muurinen, Lisbet (SFS)
Vice ordförande
Informatiker, Vanda stadsbibliotek
lisbet.muurinen@vantaa.fi
Andersson, Helena (SFS)
Ansvarig för medlemsregistret
Servicechef,
Esbo stadsbibliotek
helena.andersson@espoo.fi
Suppleanter
Strömsholm, Lisa (su/Muurinen)
Barnbibliotekarie,
Raseborgs stadsbibliotek
Lisa.Stromsholm@raseborg.fi
Tirkkonen, Jolanda (su/Höglund)
Bibliotekarie,
Pargas stadsbibliotek
jolanda.tirkkonen@pargas.fi
Ginström, Martin (su/Andersson)
Bibliotekarie,
Svenska litteratursällskapets bibliotek
martin.ginstrom@sls.fi
Sandström,
Marina (su/Borg-Sunabacka)
Bibliotekschef,
Vörå kommunbibliotek
marina.sandstrom@vora.fi
Seitamaa-Svenns, Sari (su/Johansson)
Bibliotekschef,
Korsholms kommunbibliotek
sari.seitamaa-svenns@korsholm.fi
Sågfors, Lena (su/Byskata-Ahlskog)
Pedagogisk informatiker,
Vasa stadsbibliotek
– landskapsbibliotek
lena.sagfors@vaasa.fi
Södra Finlands sektion (SFS)
Lisbet Muurinen
Ordförande
Jolanda Tirkkonen
Sekreterare
Österbottniska sektionen (ÖS)
Monica Borg-Sunabacka
Ordförande
Maria Kronqvist-Berg
Sekreterare

Bokkassen som överraskar

M.B-S

▲ Vita papperskassar med dekalen ”Sommarläsning”, bildlayout **Terese Bast.**

Papperssprassel fyllde dagarna i juni på biblioteket i Jakobstad. Det var sommarläsning samlade i vita papperskassar som biblioteksbesökarna fick välja bland. Fram till midsommar fanns kassarna framme med förlängd lånetid och för alla åldrar.

Hela personalen engagerades i sommarläsningen. Vi komponerade innehållet med böcker enligt egna utvalda teman. Skönlitterärt och fakta blandades och ibland ingick också ljudböcker och filmer. Det blev en rik flora av sommarläsning, teman på vuxensidan var exempelvis *Feelgood, Deckare, Franska noveller, Lokalt producerat, Lättlästa klassiker, Lyssna på en deckare, Allas Astrid, Oscarsfilmer m.m.* På barnavdelningen förseddes kassen med en åldersrekommendation och teman var traditionella såsom, *Monster, Roligt och klurigt, Sjörövare, Hav och vatten, Deckare, Fotboll, Hästar, Hundar.*

Bokkassarna blev populära, i synnerhet vuxna uppskattade servicen. Sommartid kan man ju släppa loss och ta ett steg utanför sin egen bekvämlighetszon, typ ”det du inte visste du ville läsa.” Kassarna gav också utslag i juni månadsstatistik, vilket syntes tydligare på vuxensidan jämfört med barn- och ungdomsavdelningen. **M.B-S**

Vasa LittFest 5–7 november

Litteraturfestivalen Vasa LittFest ordnas i år för 15:e gången!

Temat för årets upplaga av det genuint tvåspråkiga evenemanget är Djur och människa, och programmet består av såväl författarbesök som musik, poesi, kreativt skrivande och teater.

I år gästas festivalen av bl. a. den svenska författaren och journalisten **Katerina Janouch,** de inhemska författarna **Kaj Korkea-aho, Karin Erlandsson, Salla Simukka, Katariina Souri, Laura Honkasalo** samt grafikern och bloggaren **Kasper Strömman** och poeten **Kai Nieminen.**

Vi har även bjudit in finska lapphunden **Zafira** som är en av de läshundar som jobbat vid Brändö bibliotek.

LittFests paneldiskussioner kretsar kring frågorna om hur vi förstår djur och varför djuren tar över litteraturen. Diskussionsdeltagare är bland annat författarna **Katariina Souri** och **Vuokko Sajaniemi** samt forskare **Ann-Sofie Lönngren** från Uppsala universitet.

Evenemangsplatser är Vasa huvudbibliotek, vetenskapsbiblioteket Tritonia, Loftet, Wasa teater, Ritz, Vaasa-opisto och Vasa Arbis. Samtliga evenemang är avgiftsfria om inte annat anges. **VASA BIBLIOTEK**

Bokkalaset i Ekenäs

Även Bokkalaset i Ekenäs firar i år sitt 15-årsjubileum. Bokkalaset hålls den 5–9.11 med program på flera ställen i Raseborg, huvudsakligen på Ekenäs bibliotek och Kulturhuset Karelia.

Temat för Bokkalaset 2015 är ”Annorlunda” och programmet fokuserar på utanförskap men också på styrkan som kan växa fram ur känslan av att inte riktigt passa in. Förhoppningsvis kan man också få igång en diskussion om utanförskap i vårt samhälle. Stor plats får i år barn- och ungdomsböckerna, bl.a. med en paneldiskussion.

På menyn står en hel del annorlunda eller icke annorlunda program så som bokbar, litterär lunch, supé och brunch, samt förstås författarintervjuer, diskussioner och seminarier. Utländska gäster är i år **Susanna Alakoski, Ulf Stark och Josefine Klougart,** finlandssvenska **Kristoffer Albrecht, Claes Andersson, Tove Appelgren, Patricia Bruun, Tua Forsström, Stefan Lundberg, Merete Mazzarella, Mathias Rosenlund, Maria Turtschaninoff** och **Jeanette Östman.** I programmet ingår också utställningar, film och teater med litterärt tema. Evenemanget avslutas med Kura skymning då Nordiska biblioteksveckan tar vid.

Barnens och de Ungas bokKalas hålls samma vecka som Bokkalaset med program för alla åldrar både i skolor och för allmänheten. Skolorna får besök av bland andra **Ulf Stark, Katarina von Numers-Ekman, Annika Sandelin, Anna Gullichsen, Monica Vikström-Jokela** och **Cara Knuutinen.**

Bokkalaset arrangeras av Raseborgs stads kulturbyrå, Raseborgs stadsbibliotek, Ekenässällskapet och Västnyländska kultursamfundet. **L.S.**

Läskudden – årets biblioteksgärning på nätet

FSBF:s pris Årets biblioteksgärning på nätet går i år till den läsfrämjande nätkampanjen Läskudden.

Läskudden är en videoprogramserie på nätet om böcker för barn och unga. I programmen berättar fem kända läsande förebilder om hur de började läsa och vad litteraturen betytt för dem. De tipsar också om sina favoritböcker och läser utdrag ur dem.

Förebilderna är: **Kristian ”Krippe” Westerling,** sångare i popbandet Satin Circus, **Daniel Örlund,** fotbollsspelare i HJK, **Ronja ”Ronya” Gullichsen,** sångerska och artist, **Axel Åhman,** komiker i humorgruppen KAJ och **Henrika Andersson,** författare.

Videorna publicerades på nätet under den nationella läsveckan 20–24 april 2015 och de finns fortfarande fritt tillgängliga på hbl.fi/nyckelord/laskudden. Läskudden gjordes som ett samarbete mellan läsambassadören **Katarina von Numers-Ekman,** kuluturpedagog **Ida-Lina Nyholm,** Studio HBL och Schildts & Söderströms förlag.

IT-utskottet beslöt att bevilja priset åt Läskudden eftersom videorna stöder läsfrämjandet, som är viktigt också för biblioteken. Videor på webben är ett format som når ut till ungdomar och unga personer är extra bra läsförebilder för ungdomar. Videorna är trevliga, välgjorda och tilltalar både pojkar och flickor. **ANNA-MARIA MALM**

Nytt katalogiseringsutskott

Ett av föreningens nyaste utskott är katalogiseringsutskottet, som tillsattes av styrelsen 2014 och som inledde sin verksamhet i mars 2015. Utskottets uppgift är att bevaka katalogiseringsfrågor ur ett finlandssvenskt perspektiv och att i samråd med Nationalbiblioteket göra det möjligt att även i framtiden katalogisera på svenska.

Som första uppgift tog utskottet på sig att kartlägga hur katalogiseringen ser ut i Svenskfinland idag. Ett frågeformulär skickades ut till 17 olika bibliotek och glädjande nog svarade alla. Frågorna gällde förekomsten och behovet av katalogisering och indexering på svenska. En längre rapport över resultatet är under arbete och kommer senare att finnas på föreningens webbplats, men sammanfattningsvis kan man säga att alla de tillfrågade biblioteken har svenska katalogposter i sin bibliotekskatalog och alla anser att det definitivt finns behov av detta.

Resultatet från undersökningen visar på att det finns ett behov av en svensk översättning av Metatietosanasto, en ordlista med termer och begrepp för att beskriva material. Ordlistan är framtagen av Nationalbiblioteket och även en svensk översättning är under arbete. Katalogiseringsutskottet har fått tillgång till ett utkast av den svenska översättningen och håller i skrivande stund på att gå igenom den för revidering innan den publiceras.

Utskottets medlemmar är för tillfället **Isabel Nygård-Anturaniemi, Maria Forsén, Inger Kankkonen, Anita Löfdahl** och **Jolanda Tirkkonen.** Utskottet välkomnar nya medlemmar som vill jobba för katalogisering på svenska i Finland. **J.T.**

Meröppet i Lillkyro

Biblioteket i Lillkyro kan man numera besöka sju dagar i veckan, vilket innebär att öppettiderna utökades med det dubbla i och med förändringen. Under normala öppettider finns det i biblioteket, liksom tidigare, personal som betjänar kunderna. Under de förlängda öppettiderna, vardagsmorgnar och vardagskvällar samt veckoslut, fungerar biblioteket enligt självbetjäningsprincipen. Då finns ingen personal på plats, utan kunderna kommer in i biblioteket med bibliotekskort och pinkod. Biblioteksmaterialet lånas och återlämnas via automater. Åldersgränsen för att använda det meröppna biblioteket är 15 år.

– Kunderna har väntat ivrigt på den här förnyelsen. Redan före invigningen av det meröppna biblioteket var man ivrig att lära sig använda utlånings- och återlämningsautomaterna, berättar **Kristiina Perttu,** servicechef för närbiblioteken. I framtiden är det möjligt att förlänga öppettiderna ytterligare, så det lönar sig för kunderna att ge biblioteket respons om de nuvarande öppettiderna och hur de fungerar.

För att modernisera Lillkyro bibliotek beviljade Undervisnings- och kulturministeriet 53 000 euro i finansiering. Vasa stad använde dessutom ca 15 000 euro till hustekniska arbeten. Kostnaderna orsakades av en uppdatering av biblioteksautomationen samt el- och hustekniska ändringsarbeten, passerkontroll och säkerhetsanordningar.

▲ **Jenna Kuusisto** testar den nya återlämningshyllan som automatiskt returnerar boken. Hyllan identifierar bibliotekmaterialets RFID-beteckningar, som ersätter de streckkoder som användes tidigare.

De meröppna biblioteken är en del av Vasa stadsbiblioteks strategi för att trygga biblioteksservicen för kunderna även om personalresurserna minskar. Kunderna önskar alltjämt längre öppettider för biblioteken, något som kan förverkligas smidigt genom meröppna bibliotek. Samtidigt kommer biblioteksloka-lerna i effektivare användning.

– I mån av möjlighet försöker man i framtiden göra meröppna bibliotek även av andra närbibliotek i Vasa. Kundbetjäningen blir alltså kvar även i dessa bibliotek, men öppettiderna förlängs enligt självbetjäningsprincipen, berättar tf kultur- och biblioteksdirektör **Marja Mikola.** SUSANNA SAARI

Nyrenoverat i Pedersöre

När jag skriver detta ska vi snart inleda flytten till vårt nya bibliotekshus. När du läser det här har vi redan haft vår invigning och hunnit smaka på livet i det nya huset.

Det har varit en lång väntan, med många krokar i långdansen: fuktskador, takreparation, utredning om placering och en snabb planering av både hus och inredning. Väntan på att ett besvär skulle behandlas i förvaltningsdomstolen ledde till rädsla för att det skulle ta så länge att statsbidraget skulle försvinna. Sist och slutligen rivstartades bygget och en intensiv vinter med inventarieanskaffning och ett evigt ställningstagande till en mängd olika frågor följde. Men nu är vi snart i mål!

Vårt gamla bibliotek var 435 m² stort och blev klart 1989. Vi har dragits med fuktskador nästan hela tiden. Ungefär vid samma tid sammanslogs biblioteksnämnden med medborgarinstitutets direktion samt ungdoms- och kulturnämnderna, vilket ledde till ett allt mer intensivt samarbete mellan sektorerna. Vi har de senaste åren funnits i tre olika hus, och vi ville närmare varandra.

Därför beslöts det att huvudbiblioteket skulle byggas om och byggas till, och att hela kulturavdelningen, dit nu också idrottsbyrån hör, också skulle inrymmas i huset. Tillbyggnaden är ca 600 m², och i det ingår tilläggsytor för biblioteket, en aula som fungerar som både tidningsläsesal och utställningslokal, ett samlingsrum som kan öppnas upp mot aulan, en ateljé, och kansliutrymmen. Vi har på skoj sagt att kafferummet blir det viktigaste rummet, därför att där träffas personalen och har möjlighet att diskutera och kläcka idéer i en kravlös atmosfär.

Vår tanke är att hela huset är gemensamt för alla oss som jobbar där, att våra verksamheter allt mer ska stöda och inspirera varandra, och naturligtvis att alla våra kunder ska hitta sin vrå och sitt sätt att använda huset. Här finns plats att i lugn och ro koncentrera sig, men också att samlas, diskutera och göra saker tillsammans.

Bibliotekets image blir helt förnyad i och med att inredningen helt byts ut, men också för att olika avdelningar profileras starkare än förr. Här har vi haft hjälp av vår inredningsplanerare **AnneMo Kaitfors** på Rajaniemis arkitektbyrå. **Johanna Öst Häggblom** och **Ida-Maria Wikström** står för den visuella identiteten.

AnneMo tog till sig vår idé om en tyst halva och en mera livad halva i huset och har fått inredningen att avspegla detta. Hon delade upp biblioteket med ett rött stråk som slingrar sig från dörren till disken. På avdelningen för de yngsta barnen finns en myshörna i form av en koja, tonåringarna har fått boxar att krypa in i och färgerna är starka. Här är hyllorna oregelbundet placerade, medan de i den lugnare halvan står i raka rader och inredningen har en mer dämpad färg.

Johanna och Ida-Maria har hjälpt oss att tänka över hur vi guidar våra kunder i huset med hjälp av bl.a. tredimensionella skyltar och färger. De gör också väggmålningar till barnavdelningen.

Vi har alltså stora förväntningar på vårt nya gemensamma hus, vi flyttar in i det med tanken att kommuninvånarna ska få ett hus att ta till sig och trivas i. Vi öppnar 27.10 och inleder med mycket program redan den första veckan: invigningsfest, författarbesök, seniorsurf, barnteater, vernissage m.m. SOLVEIG LUND

M.G.

Martin Ginström och Carita Forsman-Rudels

ÅRETS BIBLIOTEKSBOK

För att stimulera intresset för böcker ger FSBF vartannat år en utmärkelse för årets biblioteksbok. I år gick priset till **Merete Mazzarellas** *Själens nattsida. Om Mary Shelley och hennes Frankenstein* (Schildts & Söderströms, 2014). Prisnämnden som bestod av **Gerd Backman-Pettersson, Monica Borg-Sunabacka, Carita Forsman-Rudels** och **Martin Ginström** ansåg att Mazzarella med sin bakgrund som litteraturforskare på ett spännande sätt analyserar Mary Shelleys berömda roman, dess uppkomst och betydelse.

Frankensteins monster hör till de kulturella arketyper som under 200 år funnits som en följeslagare och symbol för själens nattsida. Mary Shelley var bara 19 år när hon skrev Frankenstein, och Merete Mazzarella konstaterar att hon varit djupt fascinerad av hennes personlighet och hennes liv som var både stormigt och udda.

Frankenstein har ibland kallats den första science fiction-romanen, men Mazzarella sätter den kanske mera litteraturhistoriskt korrekt i sin kulturella kontext som är den gotiska skräckromanen – men Frankenstein var någonting mera, uttryckte något allmängiltigt som gjorde att monstret började leva sitt eget liv. Mazzarella skildrar roande alla de versioner som uppstått på scenen och inte minst på film. Den första filmatiseringen kom redan 1910, och James Whales version från 1931 med Boris Karloff är en klassiker av egen kraft.

Mazzarella har många poänger när hon berättar om hur monstret förändrats över tid. Varelsen var hos Shelley en känslig själ som blev monster för att det behandlades som ett sådant, medan de moderna filmmonstren oftast följt Karloff i spåren och fötts onda genom att de fått en brottslings hjärna. Merete Mazzarella visar i *Själens nattsida* hur romanen *Frankenstein* ställer frågor om vad det innebär att vara människa, vilka fortfarande är aktuella.

Vi ville också med ett hedersomnämnande lyfta fram en finlandssvensk klassiker som förtjänar att läsas också i dag: **Marianne Alopaeus** *Mörkrets kärna* (1965), en roman som behandlar många tidlösa teman. När *Mörkrets kärna* utkom år 1965 blev den något av en kultbok, den genomsyrades av värderingar som vann genklang i sextiotalets växande studentrörelse. På en avgörande punkt skiljer den sig dock från studentrörelsernas protester mot det etablerade systemet: huvudpersonen Mirjam känner ingen dragning till det kollektiva, tvärtom handlar hennes frihetssträvan om att bygga upp en stark individuell integritet. Den fick sin början redan i barndomens Helsingfors, då hon präglas av kärleken till sin rysk-judiska lekkamrat Jurek. Vänskapen fördjupas och växer till ett kärleksförhållande som abrupt avbryts av Mirjams far när judefrågan blir alltmer brännande i trettiotalets Finland.

När vi möter den vuxna Mirjam är hon reporter tillfälligt stationerad i Paris, där hon träffar människor som har helt andra livserfarenheter än hon. Det är framför allt i mötet med den judiska läkaren Jacob hon känner att hon växer som människa. Hans engagemang i den algeriska frihetsrörelsen ger romanbygget en spänning som bär ända till slutet.

Det här är en roman där diskussionen intar en central plats. Resonemangen kring de stora samhällsfrågorna är tidlösa och rasismen som den aktualiseras i den underbara barndomsskildringen i början av boken känns obehagligt bekant för dagens läsare.

Lisa Strömsholm

Pappersbokens liv

FSBF höll i år sin årskonferens i Kronoby 17–18 september. Temat var "Pappersbokens liv" och det fick vi följa från författarens första idé via förlaget, biblioteken och slutligen antikvariatet.

VILGOT STRÖMSHOLM

Föreningens ordförande Christian Nelson inledde med några ord om det osäkra läget inom biblioteksbranchen. I ekonomiskt svåra tider ifrågasätts biblioteken av politiker, men vi vet själva hur betydelsefulla de är just då.

Mikael Djupsjöbacka, kommundirektör i Kronoby, hälsade konferensdeltagarna välkomna och lyfte fram bildningsidealet som skapas på nytt, fysiskt i folkhögskolemiljön. Där sker många möten mellan människor och kulturer, vilket också gäller för biblioteken.

– Biblioteken kunde bli mera av spontana mötesplatser, det är det vi behöver idag.

Förlag och förläggande

Konferensens första gäst var **Tapani Ritamäki** från Schildts & Söderströms förlag, han talade under rubriken "Förlag och förläggande – bokmarknadens trender och utmaningar". För den vanliga läsaren är förlagen både osynliga och ovidkommande, men de spelar en stor roll för att böcker ska ges ut.

Skillnaden mellan små och större förlag är enligt Ritamäki att de mindre inte har samma resurser för lektörsskap och marknadsföring, vilket gör det svårare att dels få en bra produkt och dels få den såld. Marknadsföringen har ändrats mycket de senaste 18 åren från standardiserade tidningsannonser till reklam för enskilda böcker och mer riktad marknadsföring, bokmässorna har också fått allt större betydelse.

Det har blivit trendigt att ge ut böcker själv i och med att självutgivning blivit lättare och billigare. Ett fåtal av dessa böcker gör succé, men Ritamäki menar ändå att ett etablerat förlag är en kvalitetsstämpel för boken.

– Skräckscenariot är att alla skriver och ingen läser.

Bo Kronqvist representerade det medelstora förlaget Scriptum, som ger ut ett tiotal böcker per år. Enligt Kronqvist måste utgivningen vara ekonomiskt hållbar, med en blandning av säkra kort och smalare litteratur går det att säkra både ekonomi och litterär bredd. Ryktena om bokens död är överdrivna. Kronqvist betonade att förlag, bokhandlar och bibliotek har ett gemensamt intresse i att förmedla litteratur och visa att vi behövs, att litteraturen behövs.

– Biblioteken är förlagens utsträckta arm.

Ritamäki påpekar att print-on-demand aldrig slog igenom även om små upplagor blivit mer lönsamma, och även e-böckerna

Martin Ginström presenterar Årets biblioteksbok under middagen på Terjärv bibliotek. ▲

verkar vara på tillbakagående åtminstone tillfälligt. En fördel med den traditionella pappersboken är att den blir en bättre julklapp och ser bättre ut i bokhyllan.

På eget förlag

Efter detta berättade **Heidi Jylhä** om egenutgivning av böcker. En vanlig orsak till att man ger ut på eget förlag är att man inte lyckas få ett förlag intresserat av texten, eller att man tänker att man kan göra jobbet bättre själv. Vissa typer av smal litteratur som släktkrönikor och lokalhistoria ges ofta ut på eget förlag och de har också en tydlig målgrupp som man kan marknadsföra direkt till.

Det krävs både tid och pengar att ge ut en bok, man ska sköta allting från redigering till marknadsföring och bokföring på egen hand. Numera går det också att köpa förlagstjänster av olika slag och allt fler så kallade hybridförlag erbjuder möjligheten att ge ut böcker på egen bekostnad. Egenutgivningen har ökat starkt de senaste åren, vilket lett till en flod av böcker där det mesta drunknar och bara den som har störst muskler kommer fram. Fenomenet kan ändå ses som en manifestation av uttrycksfriheten och leder till större diversitet på bokmarknaden.

Från nya böcker till riktigt gamla

Berit Öhman, antikvarie, talade om bokens många värden och den antikvariska marknaden. Böcker kan ha emotionellt, kulturhistoriskt och ekonomiskt värde, samt naturligtvis underhållnings- och informationsvärde. Böcker har sällan lika högt ekonomiskt värde som exempelvis antika möbler, men många har ändå svårt att slänga böcker på grund av andra skäl. Priset på gamla böcker styrs av efterfrågan och högst pris betingar vackert formgivna böcker med

VILGOT STRÖMSHOLM

▲ **Hannele Mikaela Taivassalo** berättade om processen bakom sin kommande bok.

välgjorda illustrationer. Boksamlandet blir dock ovanligare och med minskad efterfrågan sjunker också priserna. I framtiden är det möjligt att en större del av textproduktionen flyttar till nätet och att tryckta böcker därmed blir exklusiva igen.

När vi kommit så långt i programmet tog vi paus för tipspromenad runt skolområdet. Det häftiga regnet avskräckte somliga, men några tappra individer slutförde rundan och lämnade sina svar i en dyblöt hög.

Från idé till text

Konferensens författargäst var i år **Hannele Mikaela Taivassalo,** som berättade om skrivprocessen bakom sin kommande bok *In Transit*.

– Innan boken börjar ha ett liv måste texten skrivas, den måste skapas som en värld av ord.

Taivassalo beskriver *In Transit* som en roman om resande, främlingsskap och begär. Hon skriver sökande, skriver för att ta sig dit hon inte visste hon skulle komma. Slutet är svårast eftersom det är sorgligt när boken tar slut. Men sedan måste boken ännu få en läsare.

– Finns texten om det är bara jag som känner till den?

Efter alla dessa program var alla nog så hungriga och vi steg in i en buss för att förflytta oss till nya Terjärv bibliotek. Där blev vi bjudna på både glad musik, god mat och prisutdelningar. Förutom priserna i tipspro-

menaden delades föreningens pris för Årets biblioteksbok ut. Det tillföll **Merete Mazzarellas** *Själens skuggsida* och ett hedersomnämnande gavs till *Mörkrets kärna* av **Maria Alopaeus.**

Medieplanering och skyltning

Fredagen inleddes av **Mona Quick,** författare till boken *Medieplanering i folkbibliotek.* Hon höll en mycket inspirerande presentation om vad hon kallade "Medieplanering steg 2", det vill säga gallring och skyltning. Vi vet alla att det är viktigt att gallra, men det är också ack så svårt. Enligt Quick lever en bok normalt i fem år och sen är den död, vilket betyder att en allt större del av bokbestånden står stilla om man inte ständigt gallrar. På vissa bibliotek sätter man in fler hyllor när det blir trångt för böckerna, men det leder till att det i stället blir trångt för kunderna och svårare att hitta. De som däremot genomfört en kraftig gallring har noterat att de nyare böckerna kommer fram bättre och utlånen ökar generellt. Det är också bibliotekets ansvar att inte förse sina kunder med föråldrad information, och få låntagare är förtjusta i smutsiga böcker.

Andra delen av presentationen fokuserade på hur vi hjälper kunderna hitta i biblioteksrummet. Quick hade många konkreta förslag på tydlig skyltning och talade varmt för genreindelning och alternativ gruppering av materialet. Idéerna och förslagen var kontroversiella och Quick var van att möta motstånd, men påpekade att vi måste utgå från kundens perspektiv snarare än klassifikationssystemets eller personalens. Presentationen med bilder finns på Quicks webbsidor: www.monaquick.se/Kronoby/

Höstmötet

På höstmötet valdes **Karolina Zilliacus** enhälligt till föreningens nya ordförande. **Christian Nelson** avtackades av vice ordförande **Lisbet Muurinen** och framförde sina tack till föreningen och styrelsen. Till styrelsen valdes som nya medlemmar **Helena Österblad, Kristine Bärdén, Nina Åbrandt** och **Malin Hollmén.** De nya styrelsemedlemmarna kommer att presentera sig i nästa nummer av Bibban.

Lättläst

Jolin Slotte har gjort en LL-bearbetning av **Birgitta Bouchts** roman *Tusenblad* som kommit ut på Lärum förlag. I sitt jobb som modersmålslärare märkte Slotte tydligt att det fanns brist på lättläst litteratur, men också på kunskap bland lärarna. Utvecklingen går mot det bättre, men långsamt.

Förutom LL-bearbetningar finns det böcker som skrivs direkt som lättlästa. Den praktiska skillnaden ur en lärares eller bibliotekaries perspektiv är att bearbetningarna kan användas parallellt med originalen, och böcker som är på allas läppar blir tillgängliga också för dem som av olika orsaker har svårt att läsa.

Slotte har fritt återberättat Bouchts roman och kortat av mycket, men strävat till att bibehålla stämningen så att läsaren får samma läsupplevelse, blir berörd på samma sätt, som av den ursprungliga romanen. Språket är förenklat men inte innehållet.

Upplagorna av LL är små och olönsamma men arbetet fortsätter, det finns ett stort behov av bland annat finlandssvenska ungdomsböcker och krigsböcker i lättlästa versioner. På Lärums webbsida finns undervisningsmaterial till böckerna.

Konferensen avslutades med kaffe och tårta på Kronoby bibliotek. Alla var nöjda och glada över en lyckad och givande konferens.

Möt föreningens nya ordförande

Under höstmötet i Kronoby valdes **Karolina Zilliacus,** bibliotekschef vid Pargas stadsbibliotek, till ny ordförande för föreningen.

Vad fick dig att tacka ja till posten som ordförande för FSBF?

– Det kändes som rätt tid att återvända till styrelsearbetet i föreningen.

När har du varit aktiv inom styrelsen tidigare?

– Jag har varit med i styrelsen i två omgångar tidigare. Första gången var under studietiden, då jag var med som suppleant åren 1997–1998. Sen flyttade jag till Gotland och bodde där några år. Då jag hade flyttat tillbaka till Finland var jag med i styrelsen igen åren 2004–2007, den här gången som ordinarie och två av åren även som ordförande för sektionen för södra Finland.

Varför behövs FSBF?

– Föreningen är ett bra sätt att samla dem som jobbar på bibliotek i Svenskfinland. Genom föreningen kan vi tillsammans driva gemensamma frågor. Det är positivt att det är en så aktiv förening, som regelbundet ordnar bra konferenser och bra fortbildning på svenska.

Vad vill du satsa på under din tid som ordförande?

– Det är svårt att säga i det här skedet. Men jag tycker det är viktigt att hålla kontakten med andra föreningar. Också kontakten till våra närområden, som det övriga Norden och Estland, är viktig.

En längre intervju med Karolina Zilliacus ingick i Bibban nr 3/2013 i samband med att hon tillträdde som bibliotekschef vid Pargas stadsbibliotek. Vi hänvisar till den artikeln för mera information om nya ordförandens syn på bibliotekets roll och utmaningar i allmänhet. **JOLANDA TIRKKONEN**

ARKIVBILD / JOLANDA TIRKKONEN

▲ **Karolina Zilliacus** har också tidigare varit aktiv inom föreningen.

Verksamhetsplan

för Finlands svenska biblioteksförening r.f. år 2016

Finlands svenska biblioteksförening (FSBF) är en ideell förening, som samlar bibliotek och biblioteksanställda i hela Svenskfinland. Föreningen främjar och bevakar medlemmarnas intressen samt fungerar som ett allmänt idéforum för biblioteksfrågor och biblioteksservice på svenska i Finland.

Målsättning

Föreningen är en central finlandssvensk aktör med särskilt ansvar för svenska biblioteksintressen och -frågor. Föreningen stöder den finlandssvenska identiteten och kulturen inom hela biblioteksfältet i svenska och tvåspråkiga miljöer. Den bevakar aktivt att svenska biblioteksintressen beaktas på statlig nivå och inom olika för biblioteken och bibliotekspersonalen närliggande organisationer. Aktuella biblioteksfrågor och utvecklingsprojekt följs upp. Det läsfrämjande projektet ”Surfa på bokvågen” fortsätter.

Under året är ett förnyande av bibliotekslagen aktuellt. Föreningen är representerad i den arbetsgrupp som bereder lagförslaget och föreningen bevakar lagstiftningsprocessen aktivt.

Fortbildning

Finlands svenska biblioteksförening är en av den svenskspråkiga biblioteksbranschens viktigaste arrangörer av fortbildning på svenska för biblioteksanställda. FSBF fortsätter att regelbundet anordna fortbildningstillfällen, kurser och konferenser.

Föreningens fortbildningstillfällen anordnas som tidigare i första hand av sektionerna, men även utskotten och olika samarbetspartners ges möjlighet till att delta i planeringen. Utskotten kan självständigt anordna och ansvara för fortbildningstillfällen inom sitt specialområde. FSBF främjar medlemmarnas fortbildning även genom att ordna vår- och höstmötet i nybyggda eller renoverade biblioteksbyggnader då det är möjligt samt genom att ordna studieresor inom landet och utomlands.

I samband med vårmötet den 13.5.2016 i Tammerfors anordnar Sektionen för Österbotten en fortbildningsdag kring välmående i arbetet.

Årskonferensen ordnas den 22-23.9.2016 i Ekenäs med bibliotekens yrkesroller som tema. Konferensen ordnas av sektionen för södra Finland.

FSBF följer fortsättningsvis upp den svenskspråkiga utbildningen på biblioteksområdet. Föreningen strävar till att särskilt stöda andra stadiets utbildning/läroavtalsutbildningen. FSBF har en sakkunnig i Referensgruppen för yrkesexamen i informations- och bibliotekstjänst vid Point College i Borgå och i Kirjasto- ja informaatioalan koulutustyöryhmä.

Biblioteksföreningen är även medlem av Svenska studieförbundet som inom tredje sektorn främjar folkbildning, livslångt lärande och medborgarinflytande.

Samarbete

Föreningen samarbetar såsom tidigare aktivt med Finlands biblioteksförening, Finlands vetenskapliga biblioteksamfund och Tietoasiantuntijat inom ramen för Biblioteksföreningarnas samarbetsorgan (BFSO). Föreningen medverkar även i fackens och biblioteksorganisationernas gemensamma organ Minervagruppen. Föreningen fortsätter som medlem i bl.a. Finlands biblioteksmuseiförening, Svenska folkskolans vänner (SFV) och Svenska studieförbundet (SSF). Föreningen är representerad i styrgruppen för Biblioteken.fi/Kirjastot.fi.

FSBF satsar liksom tidigare år även på samarbete på det internationella planet. Samarbetet sker främst med de nordiska biblioteksföreningarna samt inom ramen för medlemskapen i International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) och European Bureau of Library, Documentation, and Information Associations (EBLIDA).

Susanne Holmlund fungerar som ersättare i EBLIDA:s styrelse under perioden 2015-2018. Representanter för styrelsen deltar i de internationella organisationernas konferenser, såsom IFLA World Library and Information Congress i Columbus, Ohio, Förenta staterna.

Organisation

Föreningens styrelse ansvarar för verksamheten och föreningens ekonomi. Sektionen

för södra Finland samt sektionen för Österbotten arbetar under styrelsen. Utskott bildas för tema- och specialverksamhet.

Föreningens verksamhet grundar sig på frivilligarbete, men för långvariga åtaganden som innebär en stor arbetsbörda kan ersättning utbetalas.

Vårmöte och höstmöte ordnas stadgeenligt. Vårmötet hålls i medlet av maj och höstmötet hålls i samband med årskonferensen i september.

IT-utskottet samlar representanter för de olika finlandssvenska biblioteksnätverken och diskuterar i synnerhet frågor kring webbservice, biblioteksystem och dokumentbeskrivning. PR-utskottet utarbetar strategier för marknadsföring och fortsätter utveckla föreningens webbplats. Utbildnings- och fortbildningsutskottet bevakar olika frågor och upprätthåller kontakten till samarbetspartners inom området.

Katalogiseringsutskottet bevakar frågor i anslutning till dokument- och innehållsbeskrivning. Internationella utskottet främjar det internationella samarbetet.

Medlemmar

Enligt medlemsförteckningen har föreningen 443 medlemmar (ordinarie medlemmar och institutionsmedlemmar). Föreningen satsar på fortsatt medlemsvärvning samt aktivt inkrävande av medlemsavgifter.

Ekonomi

Föreningens inkomster består av medlemsavgifter, bidrag från olika fonder och sponsorer samt undervisnings- och kulturministeriet och inkomster från kursverksamhet. Till dessa tillkommer tidvis särskilda projektanslag.

I enlighet med höstmötets beslut 2012 delas pris för årets biblioteksbok och årets biblioteksgärning ut vartannat år. År 2016 utdelas pris för årets biblioteksgärning. IT-utskottet ansvarar för utdelning av årets webbpris.

PR och information

Föreningens medlemstidning Bibban utkommer i fyrfärgstryck tre gånger i året. Styrelsen utser årligen en redaktion för tidningen. Utöver de regionala redaktörerna förutsätts även styrelsemedlemmarna skriva artiklar, samt söka fram lämpliga skribenter för aktuella teman. Tidningen sänds till medlemmar och samarbetspartners, men är även fritt tillgänglig på föreningens webbplats.

Webbplatsen upprätthålls på adressen www.fsbf.fi som en del av portalen Biblioteken.fi. Förnyandet av sidans innehåll och utseende fortsätter i samarbete med Biblioteken.fi. Information om föreningen och dess verksamhet sprids även via föreningens Facebook-sida. Medlemsbrev skickas ut vid behov. Föreningen strävar till elektronisk kommunikation i allt högre grad. PR-utskottets kampanj för att sprida information om föreningen och främja medlemsvärvningen fortsätter.

Budget 2016

Kostnader

Personalkostnader	
Löner	2.900
Arvoden	4.400
Bikostnader	1.200
Övriga kostnader	
Hyror	1.100
Resor	17.000
Representation	1.700
Tryckning	10.000
Postning	1.700
Annonser	6.00
Bokföring	2.000
Betalningsrörelse	200
Medlemsavgifter	1.400
Övriga kostnader	2.000
inalles	*46.200*

Intäkter

Medelanskaffning	
Medlemsavgifter	5.900
Tillfälliga poster	
Offentliga understöd	34.500
Deltagaravgifter	2.700
Sponsorintäkter	1.500
Pr-produkter intäkter	300
Annonser	1.300
inalles	*46.200*

WWW.FLICKR.COM/PHOTOS/GINNEROBOT/5423565794/
(CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-SHAREALIKE 2.0 GENERIC)

FÖR TJUGO ÅR SEN FICK JAG ETT DRÖMJOBB SOM SKRIVARHANDLEDARE FÖR GYMNASIEUNGDOMAR. VI SKREV SÅ PENNORNA BLÖDDE I VIKTOR SUNDS STUGA I JAKOBSTAD, LÄSTE EGNA OCH ANDRAS ALSTER. VI BEREDDES TID OCH PLATS FÖR GESTALTADE TANKAR OCH INFALL – FÖR LITTERÄRA FÖRSÖK OCH MISSTAG. FLERA BLEV FAKTISKT FÖRFA

Ann-Helen Attianese

Måste det bli en bok? Om skrivande

För dryga tjugo år sen fick jag ett drömjobb som skrivarhandledare för gymnasieungdomar. Vi skrev så pennorna blödde i Viktor Sunds stuga i Jakobstad, läste egna och andras alster. Vi bereddes tid och plats för gestaltade tankar och infall – för litterära försök och misstag.

Flera blev faktiskt författare, andra blev goda läsare, och jag gavs möjligheten att utvecklas som skrivarhandledare.

När skrivarkursen efter tre år led mot sitt slut, uppstod frågan: Måste det bli en bok?

Jag minns att diskussionen var livlig. Någon blev ivrig, någon annan fick panik, tyckte ribban var för hög. En tredje ville vänta, hålla fast vid tanken på långsamhetens kultur. Vissa ville genast börja bearbeta sina texter, ge de vilda infallen och det rådande kaoset en form.

Diskussionen innehöll alltså alla de frågor författare brottas med när arbetet börjar få en riktning. När man börjar tänka i banorna att vilja och välja – att en dag ge texterna vidare.

Har skrivandet ett egenvärde, skriver författare i första hand för sin egen skull? I mitt fall är svaret oftast JA. Jag tror på den fria författarens rätt att treva och tveka. Kommunicera inåt. Men jag vet inte hur länge.

Varför fortsätter jag då skriva, varför skriva överhuvudtaget? Det är frågorna som jag, och andra skrivare, tampas med när arbetet inte löper, när skrivprocessen gått i stå. När jag misströstar. När jag börjar drömma mardrömmar om hånflinande redaktörer och recensenter.

Då är det bäst att inte tänka BOK. Utan tänka TEXT. Text är inte lika skrämmande som bok. Ändå vet jag av erfarenhet, det är när det blir skrämmande som det bränner till. Det är då som det i bästa fall kan bli intressant. Om jag har tid, råd och tålamod. Och en plats att skriva på.

Varför någon skriver varierar. Men alla har en sak gemensam: Viljan att kommunicera!

Men varför skriver vi då dagbok, en bok utan mottagare? Kanske vi önskar få en glimt av det vi inte riktigt förstått, men önskar ringa in och undersöka. Kanske hoppas vi att orden leder oss närmare, om inte ett svar, så en förståelse.

I det nedskrivna finns möjligheten att momentant fånga det ordlösa, kommunicera både inåt och utåt. Det är då bikt kan bli dikt.

Dagboken, eller en text baserad på verkligheten kan vara nog så fiktiv, om vi ger efter för lusten att fabulera, men också att fokusera på det som för tillfället bränner som mest, som pockar på att få ett uttryck.

För en ovan skrivare kan däremot dagboken eller dikten vara ren och skär sanning – osovrad och ogestaltad, omedveten om sin vinkling, riktning och ton. Precis så kan en romanförfattares första utkast också se ut.

Livet härmar konsten, sa Oscar Wilde. Ibland härmar konsten också livet, plockar russin ur kakor och sura rönnbär ur trän. Sanning och lögn är lika verkliga och viktiga att förhålla sig till i hela skrivprocessen.

Ju närmare en text har sitt avstamp i en autentisk verklighet, desto viktigare är det att texten får leva sitt liv på egna villkor. För ovana skrivare kan det vara svårt, att i första hand vara texten trogen, värna och ta hänsyn till den.

Jag har nyss läst ett fantastiskt manus av en författare som brottas med frågan om hänsyn. Det är inte särskilt svårt att utelämna sig själv, i den mån man väljer att göra det i fiktiv form, men hur mycket kan man utelämna sina närmaste? Var sätta den gränsen – vid barnen? Hur mycket bör alltså omfor-

GODA LÄSARE, OCH JAG GAVS MÖJLIGHETEN ATT UTVECKLAS SOM SKRIVARHANDLEDARE. NÄR SKRIVARKURSEN EFTER TRE ÅR LED MOT SITT SLUT, UPPSTOD FRÅGAN: MÅSTE DET BLI EN BOK? JAG MINNS ÄTT DISKUSSIONEN VAR LIVLIG. MÅGON BLEV IVRIG, MÅGON ANNIAN FICK PANIK. TYCKTE RIBBÅR

NAST BÖRJA BEARBETA SINA TEXTER. GE DE VILDA INFALLEN OCH DET RÅDANDE KAOSET EN FORM. DISKUSSIONEN INNEHÖLL ALLTSÅ ALLA DE FRÅGOR FÖRFATTARE BROTTAS MED NÄR ARBETET BÖRJAR FÅ EN RIKTNING. NÄR MAN BÖRJAR TÄNKA I BANORNA ATT VILJA OCH VÄLJA – A

ning sämre, ibland är de bättre. Det beror inte alltid på manuset, viljan eller den så kallade gåvan. Det beror inte alltid på att någon annan satt ribban för högt. Lika ofta handlar det om att författaren satt ribban för högt! Av rädsla för att misslyckas, inte duga. Att inte duga är ju det värsta.

Det är lätt att glömma att det kanske bara är TEXTEN som inte duger.

Skrivande människor får ofta frågor om sina idéer och uppslag. Som om det fanns idébanker man kan hämta sådana från. Som om det fanns idébanker som i något skede blir tomma om de används för ofta, av alltför många.

Mitt problem har aldrig varit bristen på idéer. Tvärtom. Mitt problem är att sålla bland uppslagen. Välja och välja bort. Fokusera och ha tålamod. Inte låta långa associeringskedjor leda mig ut ur ett manus och in i ett annat – i värsta fall in i ett nytt. För det gäller att skriva klart manus också.

Den som inte vågar sätta punkt, eller visa texter för andra, kommer att fortsätta fylla sina häften, datorer och byrålådor. Och det är inget fel med det. Alla måste inte bli författare. Allt måste inte bli bok.

Även jag har högar med häften. Ett sammelsurium av formuleringar som ännu inte har ett mål i sikte, förutom att finnas. För att de en gång har formulerats, för att de ingår som en del av min idébank.

Allt jag skriver behöver inte bli bok, somt är inte viktigt för någon annan än mig, allt är inte bra nog för utgivning. Det betyder inte att orden är förgäves. För det enda sättet att lära sig skriva är att skriva. Och läsa, läsa.

Dessutom, ur kaoset av diktutkast, anteckningar och prosaskisser kan jag mitt i allt skönja vad det är jag försökt ringa in och önskat förstå. Jag kan hitta sådant som jag inte visste att jag visste. Det är för de här benådade stunderna av förundran många författare lever. När sammanhangen börjar skönjas och trådarna börjar knyta ihop sig, nästan som av egen kraft. Det är först då man vet vad man hållit på med, och varför man skrivit. Man förstår bara inte när och hur.

För mig tar en bok flera år från påbörjat manus till utgiven bok. Sällan har jag en aning om när den började.

När skrevs de första raderna? Som senare kanske ströks. Räknas formuleringar jag gjort i huvudet, eller bör de vara fästa på ett papper? Svaren kan vara både JA och NEJ.

Skrivarkursdeltagare har ofta många fina bokidéer. Det enda problemet är att de inte formulerat dem ännu, ens tänkt tanken på hur? Att det bara är den lilla biten kvar, att skriva ner rubbet.

Nu lät jag kanske raljerande. Men i så fall är udden lika mycket riktad mot mig, som mot en skrivarkursdeltagare. Det är ett sätt att påminna mig om hantverket och tålamodet. Att det inte räcker med vad, utan att det krävs ett hur också. Att hur kan ta tid, att hur måste få ta tid.

Det stör inte mig att ett påtänkt prosamanus blir en diktsamlig, eller tvärtom. Det stör däremot stipendiegivarna som önskar att man ”levererar” det som i ansökan planerats och utlovats.

Det stör mig. Det stör många författares skrivarprocesser. Fria författare skriver sällan enligt projektritningar. Ibland vägrar ord hitta sina givna platser.

Författare kan faktiskt misslyckas. Hur går det då? Måste det bli bok? Naturligtvis inte, men i något skede brukar det bli så ändå. Det kan däremot ske fem eller tio år senare än planerat. När texten slutat skeva eller helt ändrat form, när manuset av hänsyn till anhöriga inte längre behöver omskrivas. När man fått ett längre arbetsstipendium eller hittat en ny förläggare som antagit manuset för utgivning.

Ibland måste manus bida sin tid. Ibland krävs ett avstånd för att kunna avgöra vad som bör tonas ner eller lyftas fram. Ibland får man helt enkelt börja om och byta riktning.

Det finns en ihärdighet hos dem som valt att leva skrivande, som den på amatörnivå skrivande människan inte vill uppbringa. Många vill faktiskt ha skrivandet som hobby, skriva när de har lust. Inte när det är krångligt och motigt, när misslyckandet knackar dem på axeln. Deras byrålådor kan innehålla en hel drös med fina texter. Som vänner och släktingar läser och berömmer.

Alla behöver inte ens bli ordfrälsta. Men

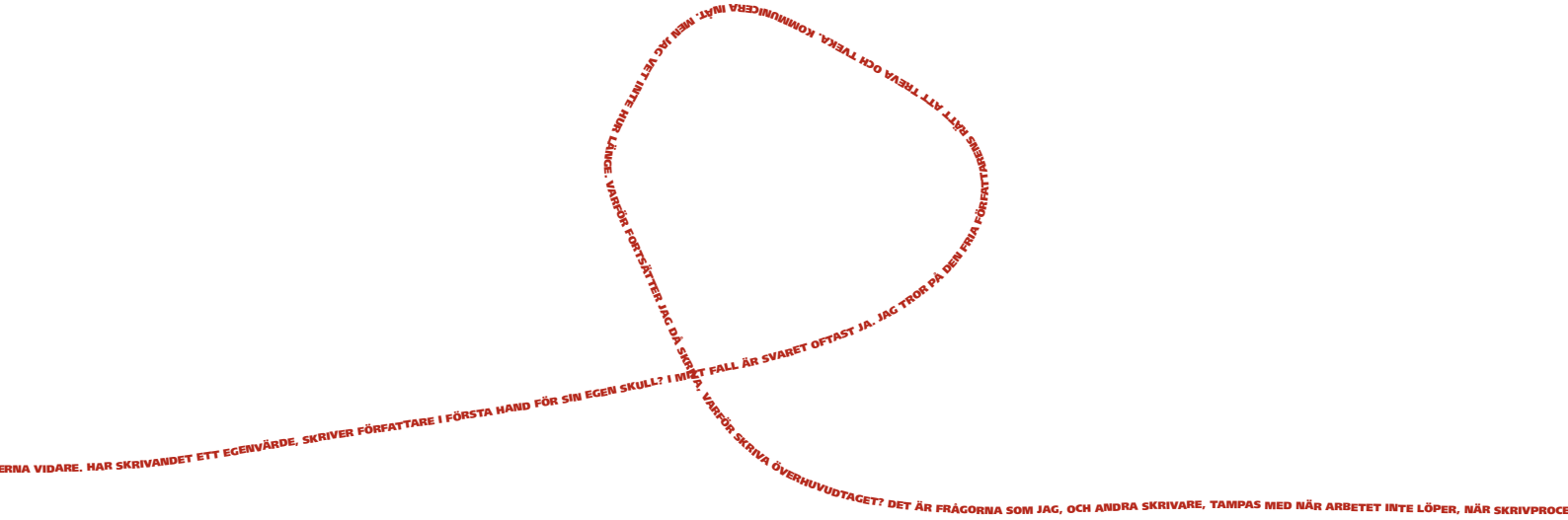

de som blir det har därefter få val. Att skriva blir då viktigt på allvar. Varför vet man inte alltid. Man vet bara att skrivandet blivit ett grundbehov – som att andas, älska och äta.

Den första utgivna boken är ofta magisk. Många säger att det känns som att hålla i sitt nyfödda bokbarn.

När jag debuterade låg min mamma på sin dödsbädd. Hon oroade sig för kommande recensioner. Det gjorde inte jag. Jag oroade mig bara för henne, hade när som helst bytt ut min nyfödda bok mot en frisk mamma.

Att liv går före skriv, att liv och dikt flätas samman och slåss om utrymme var från början den erfarenhet som kom att prägla mitt fortsatta skrivliv. Jag insåg tidigt att spår i sanden faktiskt sopas bort av nästa våg, att människor är viktigare än böcker. Andra författare vet det också. Ändå fortsätter vi att skapa med ord.

Att skriva är att anti-producera, skapa det som ingen ännu efterfrågat. Skapa utan tanke på efterfrågor. Bara skapa. Tro på fantasins kraft och magi, på att dikt inte skärper endast vår språkliga förmåga – också verkligheten blir mer finförgrenad tack vare uppövade känselspröt.

På skrivarkurser tränas och prövas de språkliga känselsprötena tillsammans med andra. Kunskap läggs till färdigheter, ord föder ord, som föder ord. Och i benådade stunder föds texter som vet mer än de som skrivit dem. Därför skriver mången. Inte för att det måste bli bok. Förundran är en förvånansvärt stark drivkraft. Viljan att förändra och förändras likaså. Att delta i en skrivarkurs kan därför bli en viktig vändpunkt. Många vidgar sin blick, får nya ögon att se med.

Att delta i en skrivarkurs gör alla dessutom på egna villkor. Alla får leka hur länge de vill och sätta ambitionsnivån där de önskar ha den. Med en vag vetskap om att leken är på blodigt allvar, att gåtorna och frågorna alltid är fler än svaren. Och att hinder som hånfullt lagda kritiker och oberäkneliga förläggare påverkar skrivprocessen i minst lika stor grad som de stundtals brustna illusionerna och tillkortakommandena – om och när vi bestämt oss för att leva skrivande.

Samtidigt är vi privilegierade i vår del av världen. Många av våra verk redigeras och ges ut. De censureras inte. Vi behöver inte smuggla ut våra ord på små papperslappar, vi behöver inte fly för våra liv när vi sjungit ut. Vi har inte ställts inför valet att leva i exil, leva skrivande på ett språk som omgivningen inte förstår. Och trots det fortsätta skriva, i hopp om att en dag återvända hem och ge ut sin poesi, i en demokrati.

Många författare betalar i motsats till mig ett högt pris för sitt skrivande. De har satsat allt på det, allt hänger på den tråden. Och den är ofta lösare än läsare anar, även i i trygga Svenskfinland.

Jag har mött många fina poeter och prosaister på skrivarkurser, som litterärt haft det mesta som krävs. Men vissa väljer trots det att förbli enboksförfattare, eftersom priset de betalat i samband med debuten har upplevts vara ohälsosamt högt. Andra längre hunna byter bransch mitt i författarskapet, av hänsyn eller vanmakt.

Alla mår inte bra av att slängas åt vargarna. Alla är inte starka nog för att stå träd när det stormar, egentligen är ingen det.

De som ändå väljer att leva sina liv på linor, ibland spända över raviner, hittar olika strategier för att bortse från det. De vill fortsätta öva, komma sig över till andra sidan, trots att de just nu inte har en aning om när, hur och varför. Om någon vill ha vad de skapat – på sofflock eller resor, i arbetsrum eller caféer.

Även jag har flera gånger tvekat, bytt bransch, plats och yrke. Bestämt mig för att aldrig mer en bok till! Min rygg håller inte, ekonomin kraschar förr eller senare, jag gör det.

Det har hittills gått lika illa som med beslutet att sluta röka. Jag slutar och mår bättre, men när jag som minst anar det är suget där igen, och jag ser mig sitta med en cigg eller penna i handen. Det behövs så lite. En formulering som väcker min nyfikenhet, ett barn som säger: Jag har ett grönt hus under vattnet, vill du se det?

Texten är en förkortad version av Attianeses inställda föredrag på årskonferensen.

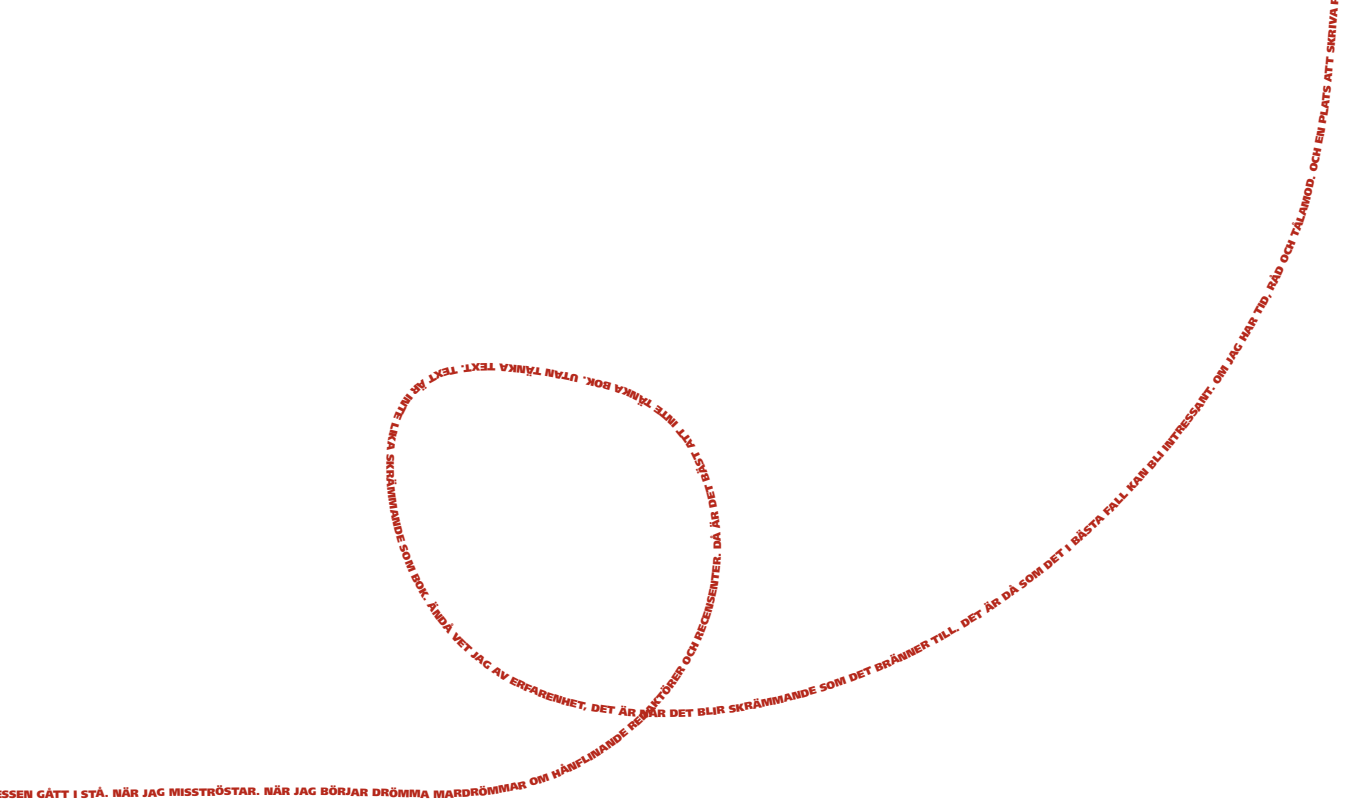

Eva Höglund

SPÄNNANDE TIDER och fina kolleger

Gunilla Jansson gick i pension från Yrkeshögskolan Novias bibliotek i Åbo i augusti. Det är en solig eftermiddag då jag har stämt möte med henne för en intervju. Gunilla lyser ikapp med solen och utbrister att det har varit en härlig sommar. Efter lite allmänt prat glider diskussionen in på böcker och bibliotek.

–Böcker har alltid betytt mycket för mig, säger hon. En av de första böckerna jag minns är Louise Grants bok *Lili och den nya dockan,* som jag älskade. *Snövit* var en annan, och då jag inte kunde läsa, tillbringade jag mycket tid med att titta på de fascinerande bilderna i boken.

Gunilla bodde i Sverige, i en liten by utanför Göteborg, tills hon blev 9 år. I den lilla byskolan fanns ett ”bibliotek”, eller rättare sagt en boksamling, som man fick låna böcker från. Och Gunilla lånade förstås flitigt. Speciellt har Astrid Lindgrens *Mio, min Mio* blivit i minnet från den tiden.

– År 1959 flyttade vi till Lappfjärd och där blev jag flitig bibliotekskund vid kommunbiblioteket. Min första lånebok var Karl Krantz' *Den kloka hunden Totass.* I min skola fanns också en boksamling som man fick låna hem böcker från. Speciellt älskade jag Sagabibliotekets böcker, en serie böcker med allt från klassiker till lite nyare verk.

När vaknade intresset för att arbeta på bibliotek?

– 1970 flyttade jag till Åbo för att studera engelska, svenska och litteraturhistoria. Eftersom jag inte ville bli lärare sökte jag efter andra alternativ. En god vän utbrast en gång under mellanskoletiden att ”du blir säkert bibliotekarie!” Till min glädje såg jag att Svenska social- och kommunalhögskolan tog in en extra klass till sin bibliotekslinje så jag sökte in och blev antagen. Studierna

EVA HÖGLUND

Namn: Gunilla Jansson
Aktuell: pensionerad från Yrkeshögskolan Novias bibliotek i Åbo
Familj: make och två utflugna barn
Bor: i Åbo
Läsupplevelser: *Agaat* av Marlene Van Niekerk och *Steglitsan* av Donna Tartt

där utmynnade i biblioteksexamen år 1974.

– Min första praktiska inblick i biblioteksvärlden fick jag vid Åbo Akademis bibliotek där jag praktiserade somrarna 1972 och 1973. Jag hoppade också senare in där för kortare anställningar. 1978 fick jag jobbet som bibliotekschef vid Malax kommunbibliotek. Jag var den första heltidsanställda på biblioteket och det var med iver som jag fick ta tag i alla utmaningar.

Tiden vid Malax kommunbibliotek var stormig och efter ett par år blev det aktuellt med byte av ort på grund av familjeförhållanden.

– Vi flyttade tillbaka till Åbo och jag hade tur igen. Jag fick tjänst vid Åbo stadsbibliotek, som bibliotekarie vid Hammarbackafilialen. Vid Åbo stadsbibliotek stannade jag sedan en längre tid (bortsett från åtta år då jag var hemma med barnen) och kom sedermera att efterträda **Ringa Sandelin** som svensk bibliotekarie. År 2001 såg jag att Yr-

> En god vän utbrast en gång under mellanskoletiden att ”du blir säkert bibliotekarie!”

keshögskolan Sydväst sökte en bibliotekarie. Jag tyckte det skulle vara intressant att se vad ett bibliotek kunde göra för en läroinrättning så jag sökte och fick tjänsten. År 2008 ändrade högskolan namn till Yrkeshögskolan Novia. Från och med år 2013 var jag bibliotekschef på Yrkeshögskolan Novias bibliotek. Fram till dess hade jag haft förmånen att få jobba med **Ulrika Wikström** som chef. Hon hade också studerat på Soc & kom och det kändes som att vi var samma andas barn. Men jag har också haft otroligt gott samarbete med **Johanna Glader** och andra kolleger som utbildats vid Åbo Akademi.

Gunilla är tacksam för att hon haft ett så intressant jobb som varit både teoretiskt och praktiskt. Hon är glad över att hon har fått arbeta med så olika kundgrupper: barn, unga, pensionärer, studerande och lärare.

– På Yrkeshögskolan Novia var det fint att bli involverad i utbildning tillsammans med lärare. Vi uppmuntrades av Ulrika att delta i studiebesök och jag besökte bland annat bibliotek i Norge, Sverige och Holland. Jag startade också en bokcirkel vid Novia. Vi är fyra lärare och jag som i 11 år samlats en gång per månad för att diskutera böcker vi läst. Vi ger tips åt varandra och det är fint för på så sätt kommer man att läsa även annat än det som man kanske annars skulle läsa. Då Novias bibliotek i Åbo blev en del av Tritonia år 2014 fick vi också tätare kontakt med kolleger i Vasa. Det var också nu som vi gick över till Voyager, efter att ha haft Detroit och PrettyLib under en längre tid.

Hur ser du på alla förändringar som skett inom biblioteksvärlden?

– Ja, det är ju många och stora förändringar som biblioteken har gått igenom. Jag minns att då jag började i Malax kommunbibliotek var tvåkortssystemet i bruk (kallades också i Sverige för Newarksystemet). På mitt initiativ infördes Detroitsystemet. Jag frågade biblioteksinspektören **Barbro Boldt** om jag borde tänka på någon datorisering, men hon trodde inte det var aktuellt. Sen gick det bara några år innan datoriseringen var aktuell, men då var jag moderskaps- och vårdledig. Jag upplever det som väldigt positivt att biblioteken kunnat ta sig an alla dessa förändringar. Jag tror på bibliotekens framtid! De kommer att kunna anpassa sig och fortsätta att jobba med både gammalt och nytt.

Du har också varit aktiv inom biblioteksföreningar.

– Jo, mest aktiv har jag varit inom Finlands svenska biblioteksförening och Bibliothecarii Medicinae Fenniae, BMF. Jag var med i styrelsen redan före 1982 då FSBF blev till genom att Österbottens svenska biblioteksförening sammanslogs med biblioteksföreningen för södra Finland. Jag har också haft äran att få starta ursprunget till nuvarande tidningen Bibban. Det var år 1987 som föreningen började ge ut Info-bladet som sedermera blev Bibban. Inom FSBF hade jag förmånen att få jobba med bibliotekarier som var hängivna och hade stora ideal, så som **Kerstin Sevón** och Ringa Sandelin.

Gunilla var med i FSBF i flera olika etapper och åren 2009–2010 var hon ordförande för sektionen för södra Finland. För föreningen BMF var Gunilla ordförande åren 2007–2010.

– BMF är en aktiv förening och en av höjdpunkterna var då Finland var värd för den årliga EAHIL (European Association for Health Information and Libraries) konferensen som arrangerades 2008 i Helsingfors. Min företrädare var ordförande för arbetsgruppen som arbetade med konferensen, medan jag hade hand om löpande ärenden. Genom mitt föreningsengagemang har jag också haft förmånen att delta i stora konferenser. En av de som jag speciellt kommer ihåg är IFLA WLIC 2006 i Seoul.

Vid sidan av biblioteksföreningar har Gunilla också varit aktiv inom andra föreningar, bl a Åbolands litteraturförening där hon var ordförande åren 1998–2003.

Vad har varit det bästa med biblioteksarbetet?

– Min mamma sa en gång när jag var barn att ”delad glädje är dubbel glädje” och jag frågade förstås att vad är dubbel glädje. Men ungefär så känns det att ha fått arbeta på bibliotek. Jag har haft en förmedlande roll, fått träffa alla olika sorters mänskor och arbeta med böcker, som jag tycker har en charm som är oöverträffbar.

Vad ska du göra nu?

– Jag ska fortsätta njuta av sommaren, ler Gunilla. Pensioneringen känns som ett nytt skede i mitt liv. Jag har ett litet barnbarn som är ett stort äventyr. Jag kommer förstås också att fortsätta läsa. Just nu håller jag på med vild läsning, som **Kjell Westö** en gång kallade sin läsning under tonåren. Det innebär att man läser precis vad man vill, för nöjes skull och genom att strunta i recensioner och andra åsikter. Jag planerar också att plöja igenom Åbo svenska arbetarinstituts kursprogram, jag tror att där finns en hel del som kan intressera. Men tillsvidare får Arbis vänta. Jag tänker ta det lugnt och vänta in hösten i Nagu.

Christian Nelson

Biblioteken som förändringskraft

I medlet av augusti var det åter dags för drygt 3 000 proffs från biblioteksvärlden att samlas till IFLA World Library and Information Congress. I år arrangerades konferensen i Kapstaden i Sydafrika. Tack vare bidrag från FSBF, biblioteksföreningarnas gemensamma IFLA-fond, Svenska folkskolans vänner och Svensk-Österbottniska samfundet hade undertecknad möjlighet att delta.

Under temat *Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation* rymdes som vanligt en lång rad av parallella sessioner och andra programpunkter från tidig morgon till kväll. En stor del av det internationella biblioteksarbetet görs inom IFLA:s olika sektioner och intressegrupper. Dessa sammankommer till möten under konferenserna och de står även för merparten av de sessioner som konferensprogrammet byggs upp kring. Det finns alltså möjlighet att fördjupa sig i och diskutera allt från stora frågor om bibliotekens roll och framtid i världen till specifika frågor inom de mest detaljerade specialområden.

Hållbar utveckling

Bibliotekens roll för utvecklingen i världen var naturligtvis ett viktigt ämne. Med glädje kunde man notera att Förenta nationerna, tack vare ett idogt lobbande från IFLA och nationella biblioteksföreningar, däribland även Finlands svenska biblioteksförening, har inkluderat fri tillgång till information som en viktig del av Agenda 2030-målen för en hållbar utveckling i världen. Biblioteken är ett av de bästa vapnen vi har i kampen mot fattigdomen och för en bättre värld. Under apartheidregimen stängdes många skol- och andra bibliotek i Sydafrika eftersom de ansågs farliga då de kunde få folk att tänka. Man ville inte att den svarta befolkningen skulle tro att de kunde bli något mer än de var.

CHRISTIAN NELSON

▲ Stadsbiblioteket i Kapstaden.

Andra stora temata som diskuterades på denna konferens liksom under senare år var övervakning av och integritetsskydd på Internet samt olika upphovsrättsrelaterade frågor. En fråga som diskuterades var rätten att bli glömd på nätet, dvs. rätten att kräva att uppgifter som inte längre är relevanta avlägsnas. Rätten avser dock endast länkar i sökmaskiner och motsvarande, inte själva informationskällorna, så som tidningsartiklar tillgängliga på nätet. Frågan är om den här lagstiftningen också kan komma att påverka bibliotekens möjligheter att erbjuda tillgång till information för användarna.

Upphovsrätt och standarder

Upphovsrättslagarna ställer många hinder för att förmedla dokument över nationsgränserna. Tyvärr finns ingen lösning på detta problem i sikte. Den internationella upphovsrättslagstiftningen är ytterst komplex och omfattar kring 200 länder. Speciellt diskuterade man det nya Marrakechfördraget gällande litteratur för synskadade som undertecknades 2013. Det verkade dock råda delade meningar om fördraget skulle underlätta eller i själva verket till och med försvåra tillgången till litteratur för de berörda grupperna.

Jag deltog även i en session där IFLA:s olika standarder diskuterades. IFLA:s olika sektioner har publicerat en lång rad standarder och riktlinjer som olika typer av bibliotek kan utnyttja för att både utvärdera och utveckla verksamheten. Flera anföranden handlade om standarder som en förutsättning för att de olika datasystem vi använder på biblioteken skall kunna kommunicera med varandra och på så sätt underlätta biblioteksarbetet och ge mervärde åt bibliotekskunderna. Standardiserade format ger även biblioteken ökad synlighet och relevans på nätet.

▲ Mzansi Youth Musical Group på öppningsseremonin.

Årets konferens innebar också slutet på finländska **Sinikka Sipiläs** ordförandeperiod för IFLA. Sinikka har under sina två år som ordförande och under två år innan dess som President-elect rest runt världen för att under devisen ”Strong libraries – Strong Societes” föra bibliotekens talan och framför allt lyfta fram biblioteken som en kraft för att utveckla samhällena. IFLA:s nya ordförande är **Donna Scheeder** från Förenta staterna. Efter två år kommer **Glòria Pérez-Salmerón** från Spanien att ta över ordförandeskapet.

Utöver de många sessionerna och mötena under konferensveckan sker också olika so-

VINCENT VOEGT (WWW.FLICKR.COM/PHOTOS/IFLA/)(CC BY-SA 2.0)

ciala möten under mer och mindre formella former. I Kapstaden var musiken särskilt framträdande. Under öppningsceremonin sjöngs kraftfulla medryckande sånger om allas lika värde. Under den kulturella kvällen lyckades tre välsjungande damer få hela konferensen att dansa till svängiga discohittar. Kvällen förgylldes även av dignande buffébord med allsköns sydafrikanska läckerheter.

Biblioteksbesök

Konferensveckan avslutades som brukligt är med biblioteksbesök den sista dagen. Jag valde att besöka huvudbiblioteket vid University of Western Cape en bit utanför staden. Campusområdet var mycket stort och alla infarter till området var bemannade med vakter. Även i biblioteksbyggnaden stod vakter och kontrollerade vid utgången. I den prisbelönta runda biblioteksbyggnaden kunde man med lätthet förflytta sig mellan de 14 olika våningarna utan att man märkte att man förflyttade sig från våning till våning. Bibliotekets verksamhet var organiserad på liknande sätt som vi är vana med i Finland. Ämnesbibliotekarier inom olika områden ansvarade för samlingar och studerandeutbildning inom respektive område. Självbetjäningsapparaturen lyste dock med sin frånvaro. Av bibliotekets förvärvsbudget användes hela 80 procent till elektroniska resurser. Förutom att besöka biblioteket fick vi även besöka det i huvudbiblioteket inhysta Robben Island Mayibuye-arkivet. Arkivet är speciellt inriktat på material från apartheidtiden.

Mellan några föreläsningar passade jag på att besöka huvudbiblioteket i Kapstaden. Även om biblioteket inte var särdeles stort eller välförsett med nyutgiven litteratur var det mycket trevligt att se att biblioteket verkade mycket populärt och i flitig användning. Alla läs- och arbetsplatser var i bruk på så väl vuxen- som barnavdelningarna.

Förutom att ta del av konferensprogrammet och de sociala begivenheterna hann jag även se litet av staden. Jag besökte Robben Island där Nelson Mandela och andra politiska fångar satt fängslade under apartheidregimen. Som guide under besöket i den tidigare fängelsebyggnaden fungerade en tidigare politisk fånge. Utöver Robben Island hann jag även med ett besök på Taffelberget för att njuta av den minst sagt spektakulära utsikten över staden.

Förutom all information och kunskap man kan inhämta från det digra programutbudet på IFLA-konferensen är det minst lika givande med alla kollegor från världens olika hörn man träffar och diskuterar med. Nästa år kommer konferensen att hållas i Columbus, Ohio i Förenta staterna. År 2017 är det ånyo dags för Europa då Wroclaw i Polen kommer att stå värd. Sök bidrag från olika håll så att du kan delta!

Leif Storbjörk

Revidering av bibliotekslagen i praktiken – en lägesrapport

Den nuvarande bibliotekslagen från 1998 har varit bra men tiden har satt sina spår. Undervisnings- och kulturministeriet har därför gått in för att göra en revidering av bibliotekslagen i Finland. Även våra nordiska grannländer har rätt nyligen sett igenom sin bibliotekslagstiftning.

Avsikten var aviserad redan 2013 och vid ministeriets biblioteksdagar i november 2014 blev diskussionen öppnad på allvar. På ministeriets webbplats minedu.fi har vi under år 2015 kunnat läsa att lagen som gäller de allmänna bibliotekens biblioteks- och informationstjänster förnyas. Meningen är att den nya bibliotekslagen träder i kraft den 1 januari 2017, och att man tillsätter en arbetsgrupp som gör upp ett förslag till revidering av bibliotekslagen och lagstiftning som hänför sig till den. På den förra regeringens elfte timme kom man så långt att man tillsatte en arbetsgrupp för uppdraget.

I ett pressmeddelande 23 februari 2015 läser vi att kultur- och bostadsminister **Pia Viitanen** har tillsatt en arbetsgrupp för att bereda en revidering av bibliotekslagen. Arbetsgruppens verksamhetsperiod är 23.2.2015–29.2.2016.

”Meningen med att revidera bibliotekslagen är att främja invånarnas delaktighet, att de bildningsmässiga och grundläggande rättigheterna i medborgarsamhället tryggas samt att trygga en jämlik tillgång till kunskap och kultur. Ett centralt mål är att främja den samhälleliga demokratiutvecklingen och att stärka de allmänna bibliotekens verksamhetsförutsättningar i en verksamhetsmiljö som snabbt förändras. Utgångspunkten för revideringen av bibliotekslagen är att det fortfarande skall vara gratis att använda bibliotekets tjänster.

”Gratis bibliotekstjänster garanterar att alla har lika tillgång till kunskap och kultur. Den här principen kan man inte tumma på. I och med att bibliotekstjänsterna är så betydelsefulla ser jag det som oerhört viktigt att arbetsgruppen för en omfattande och öppen dialog med intressentgrupperna om förväntningar, behov och lösningsmodeller i anslutning till revideringen av bibliotekslagen”, säger Viitanen.

Arbetsgruppen utnyttjar forskning i anslutning till ämnet som stöd för sitt arbete. Arbetsgruppen kan göra utredningar som är nödvändiga med tanke på lagrevideringen samt höra representanter för intressentgrupper, experter eller andra aktörer.

Arbetsgruppen arbetar i enlighet med principerna för öppen förvaltning och använder sig även av elektroniska möjligheter i fråga om delaktighet och crowdsourcing.”

Arbetsgruppen inledde sitt arbete i april 2015

"Vad tror du att det hände sen?" för att låna en fras från Tove Jansson berömda muminklassiker Hur gick det sen?

Det som hände var att Finland fick en ny regering med ett nytt regeringsprogram och en ny undervisnings- och kulturminister **Sanni Grahn-Laasonen.**

I regeringsprogrammets (29.5.2015) bilaga 3 talar man om hur kommunernas utgifter minskas genom färre uppgifter och skyldigheter. Kommunernas handlingsfrihet främjas. Det ska enligt regeringen Sipilä stiftas en lag inom ramen för vilken kommunerna efter prövning kan besluta på vilket sätt de ordnar tjänster enligt de lagar som räknas upp i lagen. Kommunerna är inte skyldiga att iaktta de förpliktelser som anges i de nämnda lagarna eller i förordningar som utfärdats med stöd av dem, eller de tillvägagångssätt som nämns i rekommendationer i syfte att genomföra tjänsterna. Listan omfattar bland annat bibliotekslagen, museilagen och lagen om kommunernas kulturverksamhet, lagen om grundläggande konstundervisning och teater- och orkesterlagen. (Regeringsprogrammet, Bilaga 3, hittas på stadsrådets webbplats valtionneuvosto.fi)

Grahn-Laasonen blir intervjuad i pressen, hon håller fram biblioteken som viktiga. På biblioteksfältet är man orolig. Suomen kirjastoseura (Finlands biblioteksförening) gör påstötar, inlägg och uppvaktningar. Kannanotto kirjastolaista 2.6.2015 inlämnas.

Kommunförbundets **Ditte Winqvist,** sakkunnig i kulturtjänster och grundläggande konstundervisning ser inte så stora faror med det nya regeringsprogrammet som man gör gällande på fältet. Winqvist menar att regeringsprogrammet är kulturvänligt. (Hbl 5.7.2015)

Kommunförbundets **Johanna Selkee,** sakkunnig i biblioteksärenden är inne på samma linje: Nu finns goda möjligheter till biblioteksutveckling (enligt hennes artiklar, inlägg och kolumn på Kunnat.net och Kuntalehti.fi och i dagspressen).

På fältet är man ändå inte riktigt övertygade. Man frågar sig om det månne blir någon slags stordriftsreform även för biblioteksverksamheten i Finland. Hur kommer de framtida strukturerna att se ut?

Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete

Ordföranden, Kulturrådet **Hannu Sulin** fortsätter att sammankalla till möten. Arbetsgruppen fortsätter med sitt uppdrag, men

är lyhörd för regeringens förändringsarbete och är snabb med att anpassa sitt mötesschema enligt förändrade omständigheter.

Därtill ordnar undervisnings- och kulturministeriet och Suomen kirjastoseura tillsammans ett antal workshoppar kring olika teman som berör biblioteken.

Därutöver ordnas regionala hörandetillfällen runt om i Finland. Regionförvaltningen arrangerar i samarbete med undervisnings- och kulturministeriet fyra hörande- och fortbildningstillfällen i anslutning till revideringen av lagen. Två av tillställningarna är utannonserade som tvåspråkiga.

Arbetsgruppen går regelbundet igenom de synpunkter och förslag som inkommer från workshopparna och de regionala hörandetillfällena.

Varje deltagare i arbetsgruppen har även möjlighet att framföra synpunkter som inkommit via andra kanaler.

På ministeriets webbplats finns material från workshoppar och regionala hörandetillfällen. Där finns även en del material på svenska, rekommenderas varmt att man bekantar sig med det: www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/vireilla_kirjastot/kirjastolaki

Andra länders bibliotekslagar

Och så var det det här med bibliotekets uppgift. Hur ska uppdraget beskrivas i lagtext?

I den holländska bibliotekslagen som trädde ikraft den 1 januari 2015 räknar man upp bibliotekets grunduppgifter att erbjuda kunskap och information och möjlighet till utveckling och lärande, att befrämja läsning och läsintressen, ordna sammankomster och diskussionstillfällen, att göra folk bekanta med konst och kultur. De allmänna bibliotekens verksamhet ska grunda sig på en gemensam värdegrund som är självständighet, tillförlitlighet, tillgänglighet, mångfald och äkthet.

I den svenska bibliotekslagen som trädde i kraft den 1 januari 2014 tilltalas man av att uppdraget beskrivs som ett arbete för det demokratiska samhällets utveckling. Den positiva särbehandlingen av språkliga minoriteter tilltalar också. Lagens 5 §: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på 1) de nationella minoritetsspråken, 2) andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och 3) lättläst svenska.

Därmed inte sagt att språklig särbehandling enligt Sveriges modell skulle fungera i Finland. Så här står det i den nu gällande bibliotekslagen i Finland, § 3 momenten 4 och 5:

”I tvåspråkiga kommuner skall vardera språkgruppens behov beaktas enligt enahanda grunder.

I kommuner inom samernas hembygdsområde skall de samiska och finska befolkningsgruppernas behov beaktas enligt enahanda grunder.”

I Finland har vi en grundlagsenlig tvåspråkighet vad gäller finska och svenska och regionalt språkstatus för samiska språk. Detta är beaktat och återberättat i den nuvarande bibliotekslagen och bör beaktas även i den kommande lagen, men även de krav som ett allt mera mångspråkigt och mångkulturellt Finland ställer på biblioteksservicen i landet bör på lämpligt sätt beaktas.

Det här var bara ett litet plock bland de stora utmaningarna.

Vad händer sen?

Finlands svenska biblioteksförening var med på Undervisnings- och kulturministeriets biblioteksdagar i november 2014 när ministeriet förde diskussioner inför förnyandet av bibliotekslagstiftningen. Nu pågår arbetet för fullt.

Du kan som finlandssvensk biblioteksmänniska, biblioteksvän, föreningsmedlem, se till att vi får vår röst hörd och våra synpunkter beaktade. Genom att vara aktiv kan du påverka. Använd vilka kanaler du vill och kan och ta gärna kontakt med **Christian Nelson** och undertecknad som båda sitter med i arbetsgruppen.

Information uppdateras på undervisnings- och kulturministeriets webbplats vartefter arbetet framskrider.

Arbetsgruppen

Ordförande

Kulturrådet **Hannu Sulin.** Undervisnings- och kulturministeriet

Medlemmar

Kulturrådet **Leena Aaltonen.** Undervisnings- och kulturministeriet
Överinspektör **Eeva Hiltunen.** Regionalförvaltningsverket i Östra Finland
Kulturrådet **Minna Karvonen.** Undervisnings- och kulturministeriet
Regeringsrådet **Merja Leinonen.** Undervisnings- och kulturministeriet
Chef för bibliotekstjänster **Pirkko Lindberg.** Tammerfors stadsbibliotek – Birkalands landskapsbibliotek
Bibliotekschef **Juha Manninen.** Finlands biblioteksförening
Informatiker **Christian Nelson.** Finlands svenska biblioteksförening
Bibliotekschef **Susanna Parikka.** Lapplands högskolebibliotek
Chef för bibliotekstjänster **Asko Rossi.** Borgå stadsbibliotek – Nylands landskapsbibliotek
Specialsakkunnig **Johanna Selkee.** Finlands Kommunförbund
Bibliotekschef **Leif Storbjörk.** Jakobstads stadsbibliotek
Överinspektör **Marjariitta Viiri** från och med 1.4.2015. Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

Som permanenta sakkunniga fungerar representanter för ansvarsområdet för upphovsrätt och kulturekonomi samt högskole- och forskningspolitiska avdelningen vid undervisnings- och kulturministeriet, justitieministeriets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter, enheten för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet samt centret för framtidsforskning vid Åbo universitet.

Jolanda Tirkkonen

Vårmötet i Sello 22.5

Vårmöte med tillhörande seminarium ordnades i år på Sellobiblioteket i Esbo. 20 personer deltog i dagens program, som bjöd på rundvandring på biblioteket samt synvinklar på temat "Jämlik biblioteksservice på två språk". Som föreläsare hade föreningen bjudit in Aart de Heer, Oili Sivula och Mårten Westö.

Åbo stadsbibliotek

Aart de Heer är direktör för bibliotekstjänsterna vid Åbo stadsbibliotek sedan årsskiftet. Innan det jobbade de Heer vid Åbo Akademis bibliotek.

– Vid ÅA var det en självklarhet att alla kunde svenska, berättar han. När jag kom till Åbo stadsbibliotek blev jag överraskad av hur väl personalen kan svenska också där, många av de finskspråkiga i personalen kan betjäna även på svenska.

Vid Åbo stadsbibliotek finns det normer för basservice på svenska. Såväl samlingarna som betjäningen, nätbiblioteket och all information bör finnas på svenska. Att få även annat än basservicen på svenska kan ibland vara en utmaning pga. bristande resurser.

Av samlingarna vid Åbo stadsbibliotek är närmare 13 % material på svenska, den samlingen är koncentrerad till huvudbiblioteket. Svenskt material står för 5,6 % av utlåningen, men under de senaste åren har siffran stigit medan den allmänna lånestatistiken går neråt.

Ansvaret för de svenskspråkiga samlingarna och den svenskspråkiga verksamheten är fördelat mellan flera personer. Exempelvis finns det en svensk fackgrupp bestående av 10 personer (av en personal på 147 personer) och en bibliotekarie med ansvar för den svenska skönlitteraturen. I varje team finns någon ansvarsperson som kan betjäna på svenska.

– De som är ansvariga för den svenska servicen skulle vilja göra mera, men mycket av deras tid går åt till att göra översättningar och korrekturläsa olika texter.

– Min dröm är att få Elib till Åbo stadsbibliotek. Det fanns vid ÅAB och jag skulle gärna erbjuda det för resten av Åbo också. Det skulle vara bra med en gemensam kontaktperson för samordnandet av e-böcker till de svenskspråkiga biblioteken.

Ett av de områden som Åbo stadsbibliotek satsar extra mycket på är verksamheten för barn och unga. Tre personer jobbar med verksamheten på svenska och de Heer poängterar att biblioteket har ett betydande samarbete med daghem och skolor. Biblioteket erbjuder t.ex. undervisning i biblioteksanvändning, bokprat och författarbesök.

Gällande olika evenemang brukar biblioteket ha svenska inslag i samband med större evenemangshelheter och sedan 2011 finns det en svensk bokcirkel vid biblioteket. Ett problem är att det är svårt att få publik till de svenska evenemangen, vilket leder till frågan om man hellre borde satsa på tvåspråkigt program än enspråkigt svenskt.

Åbo stadsbibliotek har inte fått kritik för att ha brister i den svenska servicen, men de Heer vill ändå inte påstå att servicen är jämlik för finsk- och svenskspråkiga. Möjliga lösningar för att förbättra situationen är enligt honom t.ex. att den svenska gruppen får fler möjligheter att påverka den svenskspråkiga servicen vid bibliotekets olika servicepunkter i staden. Den svenska gruppen har ingen formell ställning, men den har ett nära och välfungerande samarbete med chefen. Dessutom efterlyser de Heer besökarnas åsikter: Vad är det Åbosvenskarna vill ha ut av sitt bibliotek?

LISA STRÖMSHOLM

▲ **Oili Sivula** berättade om jämlik biblioteksservice på två språk i Esbo.

Esbo stadsbibliotek

Oili Sivula är distriktschef för bibliotekstjänster vid Esbo stadsbibliotek, ett bibliotek där utmaningarna för den svenskspråkiga servicen ser lite annorlunda ut än i Åbo. Esbo är en splittrad stad med fem stadsdelar och inget egentligt centrum. 8,6 % av befolkningen respektive 10 % av skolbarnen är svenskspråkiga. Inköpen av svenskspråkigt material följs ganska bra enligt vissa procenter, men den svenskspråkiga servicen haltar på andra områden.

I diskussionen med publiken, där även andra som jobbar vid Esbo stadsbibliotek deltar, framgår det t.ex. att det är svårt att förverkliga svenskspråkig service på varje

bibliotek. Slumpen avgör om det råkar finnas någon som talar svenska på plats. Det gör det än viktigare att få ut information till alla bibliotek om vad det finns att få på svenska. Personalen uppmuntras till att tala svenska genom ett språktillägg, något som gör att många vågar prata svenska. Sivula efterlyser trots allt flera som kunde jobba med svensk barnverksamhet.

Principen i Esbo är att all information görs på finska, svenska, engelska och ryska. I praktiken gör man det man hinner på svenska och mycket av ansvaret för det svenska innehållet, den svenska reklamen och de svenska översättningarna ligger på den svenska gruppens axlar, något som liksom i Åbo tar tid från de egentliga arbetsuppgifterna.

De svenskspråkiga i personalen är utspridda på olika bibliotek i staden och ska nu tillsammans bilda ett team kring den svenskspråkiga servicen. Teamet behövs, eftersom det inte alltid är lätt att få kontakt med ledningsgruppen. Teamet fungerar som bollplank och stöd för den svenskspråkiga personalen, och kan också legitimera det svenska arbetet inför chefen på det egna biblioteket.

(Oili Sivulas framträdande var i stor grad en diskussion där även lyssnarna deltog. Texten är en sammanfattning av dels Sivulas ord, dels sådant som kom upp i diskussionen och berättades av någon annan inom personalen vid Esbo stadsbibliotek.)

LISA STRÖMSHOLM

▲ **Aart de Heer** berättade om jämlik biblioteksservice på två språk i Åbo.

Mellan Helsingholm och Stockfors

Mårten Westö, författare och översättare, talade under rubriken "Mellan Helsingholm och Stockfors – finlandssvensken som nationaltransvestit och brobyggare". Westö debuterade 1990 som poet och har sedan dess växlat mellan olika genrer i sitt författarskap. En äldre kollega rekommenderade honom att översätta böcker mellan utgivningen av de egna böckerna.

LISA STRÖMSHOLM

▲ **Mårten Westö** berättade om sitt arbete som översättare.

– I början tänkte jag att det här är ju lätt, berättar Westö. Men sen lärde jag mig att översättning är en utmaning nästan lika stor som att skriva en bok. Översättningen kräver att det blir ett nytt verk, tycker jag.

Westö har översatt böcker från finska, engelska och franska till svenska, främst för förlag i Sverige. Bland titlarna finns bl.a. Miika Nousiainens *Hallonbåtsflyktingen* och Tuomas Kyrös *Tiggaren och haren.*

Översättare är ofta passionerade och hängivna sitt yrke, menar Westö. Översättning kan ses som ett kall. Men hur blir man så intresserad av språket på det sättet?

Westö insåg tidigt vikten av att lära sig språk. Första språkmuren fanns inom det egna språkområdet – uppvuxen i Helsingfors förstod inte Westö vad de österbottniska släktingarna sade. Då han innan skolåldern fick gå med farmor till kiosken för att agera tolk till finska, beslöt Westö att han själv skulle lära sig finska ordentligt.

Både i den tvåspråkiga skolan och i de finska hobbyerna kom Westö i kontakt med finskan, till och med till en sådan grad att han ibland kände sig mera finskspråkig och tog avstånd från det finlandssvenska.

– I tonåren hade jag en sorts hatkärlek för det finlandssvenska. Jag hade en ambivalent inställning till den egna identiteten. När jag läste *Hallonbåtsflyktingen* kände jag igen mig och tänkte att den här boken kommer jag att klara av att översätta och jag kommer att älska att göra det.

Westö menar att han ställer sig olika till texten och språket som författare respektive översättare. Som översättare kastar han sig in i en redan existerande text, som han måste gå in i och se på sitt eget sätt. Det är också viktigt att vara insatt i de kulturella referenserna.

– Översättning hänger ihop med en viss ängslighet, en rädsla att missförstå texten, menar Westö.

Speciellt tidigare upplevde han att det var svårt att som finlandssvensk översätta för en svensk publik utan att bo i Sverige, eftersom man då förlorar de kulturella konnotationerna.

– En av mina ambitioner när jag började översätta var att jag ville visa att man kan översätta för en svensk publik utan att bo i Sverige. De senaste 5-6 åren har jag fått intrycket att det finns en växande tolerans i såväl Sverige som Finland att acceptera varandras språkliga egenheter. Men jag är själv allergisk mot finlandismer – antagligen för att jag översatt för en svensk publik.

Westö tilldelades tidigare i år Hugo Bergroth-priset för sitt arbete för det svenska språket.

MONICA BORG-SUNABACKA

▲ Biblioteket huserade i f.d. administrationsbyggnadens andra våning. Bilden är tagen från parksidan våren 2015.

Monica Borg-Sunabacka

Nickby anstaltsbibliotek – ett minne för livet

Nickby före detta sjukhusområde går idag under namnet Östanåparken och är ett vackert bostadsområde i Sibbo. Här verkade Helsingfors stora mentalsjukhus, Nickby sjukhus, under 1900-talet. Sommaren 1977 fick jag ett sommarvikariat på Nickby anstaltsbibliotek. Mina arbetskamrater och mentorer var bibliotekarierna Jouko Hyhkö och Leena Linnovaara. Tiden där blev ett minne för livet.

I våras gjorde jag ett besök i Nickby och vandrade bland de upprustade husen omgivna av de lummiga parkerna. Besöket inspirerade mig att ta kontakt med Jouko och Leena. Båda är nu i 80-årsåldern men de ville gärna påminnas om tiden i Nickby. Via Jouko fick jag också kontakt med Jorma Huttunen, Leenas efterträdare då hon lämnade Nickby år 1979. Jorma blev senare avdelningsansvarig för Helsingfors anstaltsbibliotek och de sista åren fram till 2010 var han som deltidspensionär stationerad på Aurora sjukhus.

Verksamheten vid Nickby sjukhus startade år 1914, nedmonteringen började under den ekonomiska nedgången i början av 1990-talet och fortsatte tills sjukhuset stängdes år 1999. Sjukhuset var ett av de största inom den finländska mentalvården, patientantalet varierade under årens lopp, år 1977 var till exempel 1672 personer inskrivna för vård. En boksamling fanns tidigt i sjukhusets regi och från år 1950 tog Helsingfors stadsbibliotek hand om verksamheten. Biblioteket var öppet för alla, patienter, personal och deras familjer var välkomna. Från slutet av 60-talet var biblioteket centralt placerat i en tidigare administrationsbyggnad och hade 110 kvadratmeter till sitt förfogande.

Biblioteket blev en oas för patienterna där patientrollen kunde glömmas för en stund. Ifall det var oroligt på avdelningen kunde biblioteket erbjuda lugn och ro för den som ville läsa, studera, lyssna på musik eller skriva. Med fyra fullastade boklådor turades bibliotekarierna om att besöka alla avdelningar, besöken gjordes varje vecka. Boklådorna forslades mellan byggnaderna i en kärra och bars uppför trappor i hus utan hiss. Två manliga patienter skötte logistiken. Patienter jobbade också i biblioteket och belönades med sjukhusets s.k. flitpeng. En av trotjänarna var Tyyne, bibliotekets allt-i-allo. Hon skötte skivspelaren för musikavlyssningen, blommorna, kaffekokningen och posten. Till yrket var hon ursprungligen bokbindare. En manlig patient kom dagligen med sin egenhändigt tillverkade specialbräda han format efter hyllkanterna, smällde den mot hyllan och rättade till böckerna i snörräta rader. Flera timhjälpare bidrog till bemanningen i utlåningen.

Biblioteket var sjukhusets kulturcentral och där ordnades konserter, utställningar och matinéer. I synnerhet under överläkare Oscar Parlands tid utvecklades verksamheten. Tillsammans med sin hustru Heidi Parland startade han redan på 40-talet en litteraturcirkel. Den levde vidare i drygt femtio år. Cirkeldeltagarna medverkade år 1974 på ett mentalvårdsseminarium i Helsingfors och inför publik diskuterades Bo Carpelans roman *Paratiisi* (Paradiset).

I kontakten med Jouko, Leena och Jorma ställde jag några frågor som mera berörde deras personliga upplevelser av att jobba i denna speciella miljö och vad de ansåg vara det viktigaste uppdraget för biblioteket. Hur det kom sig att de började jobba på Nickby, vad de upplevde som det bästa med jobbet och eventuellt som tungt. Jag bad dem också berätta om ett särskilt eller betydelsefullt minne.

Återvänder i mina drömmar

Jouko Hyhkö hade studerat språk men insåg tidigt att lärarbanan inte var något för honom. Bibliotek var ett lockande alternativ och vid Helsingfors stadsbibliotek fick han en biträdestjänst som visade sig höra till sjukhusbiblioteken på Hesperia och Stengårds sjukhus. Personalen gjorde en exkursion till Nickby och det blev avgörande. Han tyckte det var ett fantastiskt ställe. Via ett sommarvikariat där fick han inspiration att vidareutbilda sig till bibliotekarie i Tammerfors. När så en tjänst lediganslogs i Nickby blev han kontaktad och uppmanad att söka den. Patienter hade nämligen frågat ”när kommer den där Jouko tillbaka?”. Han fick tjänsten, året var 1963. Till förmånerna hörde att sjukhuset också erbjöd tjänstebostad och den vackra miljön var en betydelsefull kontrast till boendet på Mannerheimvägen. Nu kunde kattälskaren också skaffa katt.

Kontakten med patienterna kändes mycket naturlig för Jouko och flera av dem blev också hans vänner. Han trivdes med det dagliga jobbet, patientkontakten och förmånen att få arbeta självständigt. Gärna engagerade han andra för det lilla extra programmet. Till exempel fick han en ung musikstuderande, Petri Lehikoinen, att sköta den ledda musikavlyssningen i biblioteket. Sedermera blev Lehikoinen en föregångare inom musikterapin och skrev boken *Parantava musiikki* (1973).

Ingenting kändes speciellt tungt för Jouko. I stället ökade intresset för psykiatri och han tog på sig uppdraget att som bisyssla även sköta det medicinska biblioteket. Ursprungligen var det avsett endast för läkarkåren men på Joukos initiativ breddades användningen och samlingarna flyttades till samma byggnad som anstaltsbiblioteket. Biblioteket fick namnet ”henkilökunnan ammattikirjasto”, personalens yrkesbibliotek, och blev tillgängligt för hela vårdpersonalen.

HILKKA PRANTTILA

▲ Sjukhusbibliotekets patientmedarbetare framför Notre Dame år 1976. **Leena Linnovaara** är den andra från höger.

JOUKO HYHKÖS PRIVATA ARKIV (OKÄND FOTOGRAF)

▲ Bibliotekarierna **Jorma Huttunen** (till vänster) och **Jouko Hyhkö** i sitt arbetsrum år 1987.

1994 gick Jouko i pension men fortsatte under sjukhusets sista tynande år med att avsluta biblioteksverksamheten. Bokbeståndet fördelades mellan stadens sjukhusbibliotek, föråldrad litteratur erbjöds Depåbiblioteket i Kuopio och det som återstod togs emot av Helsingfors stadsteater som rekvisita.

– Jag slutade i anstaltsbiblioteksvärlden för 21 år sedan och allt det känns idag avlägset. Men jag jobbar där ännu rätt ofta i mina drömmar, och det är minsann inga mardrömmar! Jag minns med glädje de 36 åren.

Vi reste till Paris

Redan år 1955 började Leena Vasama (senare Linnovaara) i Nickby som sommarvikarie och arbetade i flera perioder fram till år 1960. Före det hade hon aldrig satt sin fot i sjukhusvärlden men efter ett besök i Nickby var saken klar. Hon kände sig som hemma. År 1970 kom hon tillbaka till Nickby efter att ha studerat vidare, jobbat ett år som stadsbibliotekarie i Borgå och uppfostrat två barn. Förutom att hon trivdes med sitt arbete var hon mycket glad över sjukhusets odelat positiva inställning till biblioteket. Bibliotekarierna fick delta i sjukhusets utbildningstillfällen, och de fick liksom övrig sjukhuspersonal vid behov personlig handledning. Samarbetet var fast förankrat.

Nickby anstaltsbibliotek var enligt Leena redan på 50-talet en föregångare. Dess goda rykte förde också långväga gäster dit på exkursion. Under Leenas tid 1970–79 förlängdes bl.a. öppethållningen och tidningsurvalet breddades. Leena såg också till att ”giftskåpet” med ”ur terapeutisk synvinkel problematiska böcker” avslutades. Att biblioteket var populärt avslöjade den kö som varje morgon stod utanför dörren och väntade när biblioteket öppnades. En nog så viktig detalj för patienterna var att bibliotekets wc kunde låsas inifrån, det enda på hela sjukhuset.

Biblioteksspersonalen hade fria händer att utveckla verksamheten och Leena var den som gärna arrangerade olika tillställningar och ordnade gruppverksamheter. Hennes skötebarn var litteraturcirkeln som hon och översköterskan ledde. Gruppen diskuterade avancerad litteratur och titlar som tidigare ingått i giftskåpet togs också upp till diskussion. Och det var just öppenheten som Leena betonade, öppenhet i bemötandet av patienterna som människor och kunder.

Till Leenas bästa minnen hör den resa hon gjorde tillsammans med de patienter som jobbade i biblioteket. Gruppen reste till Paris år 1976. En av damerna hade lärt sig franska och då hon läst alla franska böcker stadsbiblioteket kunde erbjuda, såg Leena till att hon blev kund på Franska skolan.

– Plötsligt en dag råkade jag säga högt: ska vi inte göra en resa till Paris så kan du bli vår tolk? Och så blev det. Biträdande översköterskan Hilkka Pranttila och jag gjorde en veckas resa till Paris med gruppen. Alla bekostade resan själva och patienterna hade läkarens välsignelse.

Leena avslutar med att säga,

– För mig var arbetet vid Nickby patientbibliotek mitt livs högskola.

Livets alla sidor

Det var en ren tillfällighet att Jorma Huttunen hamnade på Nickby. När Leenas tjänst blev ledig 1979 och det i annonsen erbjöds tjänstebostad och dagisplats nappade Jorma direkt utan desto mera kännedom om mentalsjukhus.

– Ja, och Nickby blev för mig mycket mera än en arbetsplats. Det blev mitt livs arbetsplats! Bibliotekets personalchef trodde inte att jag skulle stå ut ens ett år. Och hade inte sjukhuset lagts ner hade jag säkert pensionerats därifrån, men när det stod klart att nedmonteringen började sökte jag och fick tjänsten som avdelningsansvarig för Helsingfors anstaltsbibliotek.

I början planerade Jorma att bilda sig med psykiatrisk facklitteratur men avstod när han insåg att det bästa han kunde göra var det han var utbildad för. Och att i sitt arbete bemöta alla biblioteksanvändare med respekt.

För Jorma är det självklart att biblioteket var otroligt viktigt. Och just det faktum att biblioteket kom utifrån och inte var en del av sjukhusets organisation eller vård. Även om bibliotekarierna fritt fick ta del av sjukhusets resurser och förmåner stod biblioteket på egna ben. Jorma upplevde aldrig att man från sjukhusets sida skulle ha blandat sig i verksamheten. I stället verkade förståelsen för biblioteket öka ju högre upp i sjukhusets hierarki man rörde sig. Någon enstaka gång fanns det orsak att rådgöra med avdelningspersonalen angående någon patient men det sköttes i samförstånd. Jormas stående kommentar, när någon i personalen muttrade om att en patient inte kunde läsa, var att läsförmåga inte var ett krav för att få låna.

– Men vad var då vår viktigaste uppgift? Vad är det sedan som är viktigt? Kanske det ändå är det samma som på alla bibliotek: att ge alla gratis tillgång till god och mångsidig litteratur och annat material. Mycket odramatiskt? Kanske det.

Jorma trivdes överlag, men skrivartävlingar ordnade han gärna, magistern med litteratur som huvudämne. Det arbetet tog bara ett par veckor vartannat år i anspråk. Avdelningsronderna var nog det viktigaste och de krävde sitt, när han salufört böcker kände han att ”takki oli tyhjä”. Kronikernas litteratursmak lärde man känna men minskade anslag gjorde det allt svårare att hitta den rätta boken.

– Man kunde kanske tro att det tyngsta med att arbeta på mentalsjukhus är att möta svårt sjuka människor, men så var det inte. Naturligtvis var vi på biblioteket inte dagligen i kontakt med patienterna som vårdpersonalen, vårdarna levde med ständig risk för utbränning. Själv kanske jag saknar någon del i hjärnan med koppling till stress och utbränning.

En tung erfarenhet Jorma nämner och som han i början tog väldigt hårt, var när patienter han lärt känna begick självmord. I synnerhet det första fallet. Det var en ung kvinna som ofta kom till biblioteket och pratade med honom över lånedisken, men hon lånade aldrig. En dag hade hon hoppat ut från avdelningens fönster. Dylika fall förekom två, tre gånger i året. Men, funderar Jorma, om livet är ett enda lidande och man inser och känner det själv, så varför inte?

Jorma har inget speciellt minne han vill berätta om. Varje dag inträffade något ovantat. Första tiden antecknade han alla ”tokiga” frågor men småningom kändes det onödigt och han slängde häftet.

– På sjukhuset såg man alla livets sidor, hela dess mångfald, från ytterlighet till ytterlighet. Alla de tolv årens dagliga arbete är alltjämt ett speciellt minne i mitt liv.

Liksom Jouko återvänder Jorma till Nickby i sina drömmar, men i en mera sorgesam stämning.

– Jag vandrar i ett nästan tomt bibliotek med en enstaka möbel och några få böcker i hyllan. Ibland glider någon snabbt förbi, vår mångåriga patientmedhjälpare, ibland Jouko eller kanske någon ur vårdpersonalen. Så ser drömmen alltid ut och jag har undrat över vad det kan betyda. Kanske aldrig mitt undermedvetna har accepterat att Nickby, min ögonsten, lades ner?

Jorma fick en lång erfarenhet från de psykiatriska sjukhusen Lappviken, Nickby, Hesperia, Aurora, och han blev år 2006 belönad med Mikko Mäkelä-priset. Pristagaren uttryckte i en intervju sin oro över att han de sista åren på Hesperia sjukhus mötte så många unga med psykiska sjukdomar. Och visst ser han att biblioteken alltjämt har ett uppdrag bland sjuka och marginaliserade människor, i synnerhet inom långvården.

Källor

Intervjuer sommaren 2015: Jouko Hyhkö, Leena Linnovaara, Jorma Huttunen.
Tuovinen, Sirkka Liisa: Inhimillinen Nikkilä – Helsingin suuri mielisairaala Sipoossa 1914–1999, 2009
Sairaalan kahdet kasvot – muistoja Nikkilän sairaalasta / toim. Crista Lassfolk ja Timo Pasanen, 2008

Anstaltsbibliotek – i korthet

Läsningens betydelse har i långa tider varit känd och i synnerhet efter världskrigen noterade man att sjukhusens sårade och traumatiserade soldater fortare blev rehabiliterade om de läste böcker. Det ledde till att läsning började erbjudas mera aktivt på sjukhusen, med början i England och Amerika.

I Finland blev behovet av litteratur på sjukhus tydligt under krigstiden. På den tiden var det ofta sjukhuspersonal som engagerade sig och erbjöd läsning. En banbrytare var Else Branders som var utbildad sjuksköterska, välbärgad och litterärt bildad. Utan lön (1937 till 1980-tal) skötte och utvecklade hon biblioteksverksamheten på Röda korsets sjukhus i Helsingfors. Hon hade också bestämda åsikter om hur arbetet skulle skötas och därför blev stadsbibliotekets övertagande av sjukhusets bibliotek en känslig fråga för henne.

Biblioteksslagen 1961 var generös med statsandelen 90 procent till de i lagen benämnda anstaltsbiblioteken. Lagen hade varit under lång behandling sedan 1945 och samhällsförändringarna hade inte tagits i beaktande. År 1962 dubblerades antalet anstaltsbibliotek från drygt fyrtio. Rekordåret 1978 var siffran uppe i 213 anstaltsbibliotek. Statsandelsreformen 1993 försatte anstaltsbiblioteken i samma ställning som övrig biblioteksverksamhet och det gav genast utslag, hälften av de fasta anstaltsbiblioteken lades ner. En bidragande orsak var de förkortade vårdtiderna och mentalvården som i stort övergick till öppen vård.

Stadsbiblioteken hade redan tidigt gett materiellt stöd till sjukhusens bibliotek och soldatsjukhusen. Anstaltsbiblioteken blev senare en garanti för att böcker fanns tillgängliga på sjukhus och inrättningar. Att ta vara på läsandets helande verkan var följande steg, det vill säga biblioterapi eller litteraturterapi. Litteraturcirkeln vid Nickby sjukhus var ett tidigt exempel. Föreningen för biblioterapi grundades i Finland år 1981, den första i sitt slag i Europa.

Källor

Suomen yleisten kirjastojen historia / toim. Ilkka Mäkinen, 2009
Att tiga eller att tala : litteraturterapi – ett sätt att växa / red. Juhani Ihanus, 2004

PARGAS BIBLIOTEK

PARGAS BIBLIOTEK

PARGAS BIBLIOTEK

PARGAS BIBLIOTEK

PARGAS BIBLIOTEK

I augusti öppnade Pargas bibliotek efter att ha hållit sju veckor stängt på grund av golvbyte. Samtidigt passade biblioteket på att modernisera bibliotekslokalen. Bibban bjuder på bilder från det nyrenoverade biblioteket.